Τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στήν Μέση Ἐκπαίδευση

Εἰσήγηση-Πρόταση τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου ἐνώπιον τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἐκπροσώπων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τῶν Συλλόγων Θεολόγων.

[Επίσημη θέση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος]

Η συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρεσβεύει τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία

12 Ἰανουαρίου 2016

Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο καί τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνός μέν γιά τήν σημερινή συνάντηση, ἀφ' ἑτέρου δέ γιά τήν ἀνάθεση σέ μένα τῆς εἰσηγήσεως γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στούς μαθητές τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης.

Αὐτή ἡ ἀπόφαση εἶναι ἀποτέλεσμα συζητήσεως πού ἔγινε στήν Ἱερά Σύνοδο, τῆς εὐαισθησίας καί

τῆς ἀγωνίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι πρέπει ἐπί τέλους νά καταστρωθῆ μιά πρόταση γιά τό θέμα αὐτό πού συζητεῖται τόσο χρόνο, τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν πού συγκροτοῦν τήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο καί τῆς προτάσεώς μου κατά τήν διάρκεια τῆς συζητήσεως τοῦ θέματος σέ αὐτήν.

Ἔχουν κατά καιρούς διατυπωθῆ πολλές ἀπόψεις γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό, ἐγράφησαν εἰσηγήσεις, κείμενα, διοργανώθηκαν Συνέδρια, δημοσιεύθηκαν βιβλία, ὡς πρός τά θεωρητικά καί πρακτικά ζητήματα. Αὐτόν τόν καιρό διάβασα ἑκατοντάδες καί χιλιάδες σελίδες γιά νά συγκροτήσω τήν εἰσήγησή μου μέ τήν συγκεκριμένη πρόταση.

Ἐπίσης, ἔχει συζητηθῆ ἐπανειλημμένως τό θέμα στήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο καί τήν Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἔγιναν εἰσηγήσεις ἀπό Ἱεράρχες πού γνωρίζουν τά θέματα αὐτά. Θέλω νά σᾶς ἐνημερώσω ὅτι ὁ Θεοφιλέστατος Ἀρχιγραμματεύς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἐπίσκοπος Μεθώνης Κλήμης ἔθεσε ὑπ' ὄψιν μου ὀγκώδη φάκελλο, τόν ὁποῖον ὁ ἴδιος συνεκρότησε μέ ἐνδιαφέρον καί ἰδιαίτερη σπουδή, μέσα στόν ὁποῖον ἀποτυπώνεται καθαρά ἡ ὅλη διεργασία πού ἔγινε ἀπό τήν Ἐκκλησία στό θέμα αὐτό. Τόν εὐχαριστῶ θερμότατα. Διάβασα καί ὅλο αὐτό τό ὑλικό.

Νομίζω ὅτι θά πρέπει νά προχωρήσουμε σέ συγκεκριμένες προτάσεις. Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῆς παρούσης εἰσηγήσεως. Θά τεθῆ μιά συγκεκριμένη πρόταση, μήπως τελικά βρεθῆ κάποια λύση στό φλέγον αὐτό θέμα τοῦ περιεχομένου τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν καί τῆς διδασκαλίας του. Παρακαλῶ, θά ἤθελα τήν προσοχή σας καί τήν κατανόησή σας. Δέν ἐπιθυμῶ νά θίξω κανέναν, οὔτε νά παραθεωρήσω τό ἔργο πού ἐπιτελοῦν ὅλοι στήν Ἐκκλησία καί στήν Παιδεία, δέν ἀμφισβητῶ τήν διάθεση κανενός στό νά προσφέρη στήν Ἐκπαίδευση. Ξεκινῶ μέ τήν ὁμολογία ὅτι ὅλοι ὁμιλοῦν καί γράφουν ἀπό ἰδιαίτερη ἄποψη ὁ καθένας, ἀλλά μέ τόν βαθύτερο σκοπό νά προσφερθῆ τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Σχολεῖα κατά τόν ἀρτιότερο τρόπο γιά τήν ὠφέλεια τῶν μαθητῶν.

Διαιρῶ τό θέμα μου σέ τέσσερεις ἑνότητες. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ κατά καιρούς συζήτηση τοῦ θέματος στήν Ἱερά Σύνοδο, ἡ δεύτερη εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, κατά τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν καί τό προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν, ἡ τρίτη εἶναι ἡ πρότασή μου γιά τήν ἐνδεχόμενη ἐπίλυση τοῦ ζητήματος, καί ἡ τέταρτη εἶναι ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν γιά λόγους συνειδήσεως.

1. Ἡ κατά καιρούς συζήτηση τοῦ θέματος στήν Ἱερά Σύνοδο

Ἤδη ἔχει ἀναφερθῆ ὅτι ἀνεδίφησα στόν φάκελλο πού συνεκρότησε ὁ Θεοφιλέστατος Ἀρχιγραμματέας Ἐπίσκοπος Μεθώνης κ. Κλήμης καί μελέτησα τό τί ἔχει πράξει ἡ Ἱερά Σύνοδος τήν τελευταία πενταετία πού γίνεται συζήτηση γιά τό σοβαρό αὐτό θέμα. Θά τονισθοῦν κεντρικά σημεῖα, χάριν τῆς ἱστορίας.

Ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἐπανειλημμένως στίς Συνεδριάσεις της συνεζήτησε τό θέμα τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, μέσα στά πλαίσια τῆς ἁρμοδιότητάς της, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος συνεργάζεται μετά τῆς Πολιτείας, προκειμένου περί θεμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς τά τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος…», καί ὕστερα ἀπό εἰσηγήσεις Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἀπό παρεμβάσεις Μελῶν της, ἀπό ὑπομνήματα τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τῶν Θεολογικῶν Συλλόγων καί ἁρμοδίων προσώπων. Κατά τήν τελευταία διαρρεύσασα πενταετία (2010-2015) συνεζήτησε τό θέμα αὐτό καί τίς ποικίλες πλευρές του, μεταξύ τῶν ἄλλων, τόν Σεπτέμβριο τοῦ 2010, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2011, τόν Νοέμβριο τοῦ 2012, τόν Ἰανουάριο τοῦ 2014, τόν Φεβρουάριο τοῦ 2015 καί πρόσφατα τόν Νοέμβριο καί τόν Δεκέμβριο τοῦ 2015. Ὅταν διαβάση κανείς τά Πρακτικά τῶν Συνεδριάσεων αὐτῶν, διακρίνει τό ἐνδιαφέρον καί τήν ἀγωνία τῶν Ἀρχιερέων γιά τήν διατήρηση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν πρός τήν κατάλληλη ἀγωγή τῶν νέων.

Ἐπίσης, κατά τήν διάρκεια τῶν Συνεδριῶν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἀνεγνώσθησαν ἐμπεριστατωμένες εἰσηγήσεις Ἱεραρχῶν, ὅπως τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Φιλίππων, Νεαπόλεως καί Θάσου κ. Προκοπίου, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου καί Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, ὅπως καί κατά καιρούς ἀνεγνώσθησαν γνωμοδοτικά κείμενα τῶν Εἰδικῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν γιά τήν Παιδεία καί τήν Νεότητα, καί τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καί Ἐπιμορφώσεως Ἐφημεριακοῦ Κλήρου.

Ἀκόμη, πρέπει νά μνημονεύσω ὅτι ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος διοργάνωσε ἐπανειλημμένως Συσκέψεις μεταξύ τῶν Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τῶν Θεολογικῶν Συλλόγων. Ὑπενθυμίζω ὅτι τήν 16η Μαρτίου 2011 ἔγινε συζήτηση μεταξύ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν ἐκπροσώπων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης γιά τό μέλλον τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Τήν 30ή Ἀπριλίου 2011 διοργανώθηκε συνάντηση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μέ ἐκπροσώπους τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τῶν Θεολογικῶν Ἑνώσεων καί Συνδέσμων ὅλης τῆς Χώρας, γιά τίς ἐξελίξεις σχετικά μέ τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καί εἰδικότερα γιά τίς ὧρες διδασκαλίας στό Λύκειο. Τήν 4η Μαΐου τοῦ 2012 ἔγινε κοινή Συνεδρίαση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν Σχολικῶν Συμβούλων, τῶν ἐκπροσώπων τῆς «Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων» καί ἐκπροσώπων τοῦ Συνδέσμου Θεολόγων «Καιρός». Τήν 26η Ἰουνίου τοῦ 2014 διοργανώθηκε ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο Ἡμερίδα στήν ὁποία παρευρέθησαν οἱ Συνοδικοί Ἀρχιερεῖς, ὁ Ὑπουργός Παιδείας, ὁ Γενικός Γραμματεύς Θρησκευμάτων, ἡ Γενική Διευθύντρια τῆς Διευθύνσεως Θρησκευμάτων, οἱ Πρόεδροι τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων καί τοῦ «Καιροῦ», οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν, οἱ Σχολικοί Σύμβουλοι Θεολόγοι ἀπό ὅλη τήν Ἑλλάδα καί τά Μέλη τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καί Ἐπιμορφώσεως τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Στήν Ἡμερίδα αὐτή, κεντρική εἰσήγηση ἔκανε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύρου, Τήνου, Ἄνδρου, Κέας καί Μήλου κ. Δωρόθεος καί ἀκολούθησε συζήτηση.

Ἐπί πλέον ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε κατά καιρούς ὑπομνήματα τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων, τοῦ Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνδέσμου «Καιρός», τοῦ Παραρτήματος Θεολόγων Πατρῶν, τῆς Ἑνώσεως Θεολόγων Λαρίσης, τῆς ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνωμόνων γιά τήν ἐκπόνηση Νέου Προγράμματος Σπουδῶν στά Θρησκευτικά τοῦ Δημοτικοῦ καί Γυμνασίου τοῦ κ. Γεωργίου Κρίππα, Καθηγητοῦ Ἐλεύθερου Πανεπιστημίου κ.ἄ.

Πέραν τούτων εἶναι σημαντικό τό ὑπόμνημα-παρέμβαση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῆς Ὁλομελείας τῆς Ἀρχῆς Προστασίας Δεδομένων Προσωπικοῦ Χαρακτῆρα μέ θέμα «Νόμιμοι λόγοι ἐξαίρεσης ἀπό τήν παρακολούθηση-ἐξέταση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στήν πρωτοβάθμια καί δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση».

Ὑπάρχουν καί ἄλλες πρωτοβουλίες πού ἀνελήφθησαν ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά τό ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι παρά ταῦτα δέν ἐπιλύεται αὐτό τό θέμα, ἐνδεχομένως γιατί ὅλες οἱ πλευρές πού ἀσχολοῦνται μέ τό θέμα παραμένουν σταθερές στίς ἀπόψεις τους, ἤ διότι δέν ὡρίμασε ἀκόμη τό θέμα, ἀλλά ἔπρεπε νά περάση πολύς καιρός γιά νά ὡριμάση. Ἔτσι, ἡ παροῦσα συνάντηση φιλοδοξεῖ νά δώση κάποια ἀφορμή ἐπιλύσεως τοῦ θέματος, τοὐλάχιστον ἀπό τήν πλευρά μου θά προσπαθήσω νά καταθέσω συγκεκριμένη πρόταση.

2. Τό περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν

Καίριας σημασίας ζήτημα εἶναι ποιό θά εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ἀπό τό ὁποῖο θά ἐξαρτηθῆ καί ὁ τρόπος ἀπαλλαγῆς τῶν μαθητῶν ἀπό αὐτό.

Εἰσαγωγικά πρέπει νά ἐπισημανθῆ ὅτι χαρακτηρίζεται «μάθημα Θρησκευτικῶν» καί ὄχι «μάθημα Ἐκκλησιαστικῶν». Ἀπό τήν φύση του τό μάθημα αὐτό εἶναι γνωσιολογικό, ἐξ οὗ καί χαρακτηρίζεται «μάθημα», καί μάλιστα «θρησκευτικῶν», πού σημαίνει ὅτι δέν ἀναφέρεται στήν κατήχηση τῆς

Ἐκκλησίας. Τό λέγω αὐτό, γιατί ἐμεῖς οἱ θεολόγοι γνωρίζουμε ὅτι ὑφίσταται διαφορά μεταξύ θρησκείας καί Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ταυτισθῆ μέ τόν ὅρο θρησκεία, γιατί ἔχει διαφορετικούς σκοπούς, ἐνδιαφέροντα καί μεθοδολογία.

Ἑπομένως, ὅπως διδάσκεται σήμερα τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, δέν εἶναι κατήχηση τῆς Ἐκκλησίας, δέν ταυτίζεται μέ ἕνα κατηχητικό μάθημα, χωρίς ὅμως νά ἀποδεσμεύεται ἀπό τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

α) Οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί τοῦ Διοικητικοῦ Ἐφετείου Χανίων

Τό Σύνταγμα εἶναι ὁ Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καί κανείς δέν μπορεῖ νά τό ἀρνηθῆ ἤ νά τό ὑπονομεύση. Εἶναι δέ γνωστόν ὅτι τό Σύνταγμα ἑρμηνεύεται ἀπό τό Ἀνώτατο Διοικητικό Δικαστήριο τῆς Πατρίδας μας, τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας.

Νά ἐνθυμίσω ὅτι γιά τό θέμα τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι σημαντική ἡ ὑπ' ἀριθμ. 3356/1995 Ἀπόφαση τοῦ ΣΤ΄Τμήματος τοῦ Σ.τ.Ε. Θά γίνη μιά μικρή ἀνάλυση.

Ἡ ἀπόφαση αὐτή συνδυάζει τρία βασικά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, ἤτοι: τό 13 ἄρθρο γιά τόν σεβασμό τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, καί γιά τήν ἐλευθερία κάθε θρησκείας νά ἐπιτελῆ τήν λατρεία της• τό ἄρθρο 16 γιά τόν σκοπό τῆς παιδείας πού παρέχεται ἀπό τό Κράτος, ἡ ὁποία πρέπει νά ἀποβλέπη «στήν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς συνείδησης, καί τήν διάπλασή τους σέ ἐλεύθερους καί ὑπεύθυνους πολίτες»• καί τό 3 ἄρθρο πού χαρακτηρίζει τό Ὀρθόδοξο Δόγμα ὡς «ἐπικρατοῦσα Θρησκεία», πού σημαίνει ὅτι «ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρεσβεύει τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία». Ἔτσι, ἡ συγκεκριμένη ἀπόφαση συνδυάζοντας τά τρία αὐτά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καταλήγει στό ὅτι ὁ σκοπός τῆς παιδείας πού προσφέρεται στά Σχολεῖα εἶναι «μεταξύ τῶν ἄλλων, καί ἡ "ἀνάπτυξη" τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης τῶν ἑλληνοπαίδων σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς διδασκαλίας».

Αὐτό συνάγεται καί ἀπό τήν Διεθνῆ Σύμβαση τῆς Ρώμης τῆς 4ης Νοεμβρίου 1950, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε Κράτος στά καθήκοντά του στό πεδίον τῆς μορφώσεως καί τῆς ἐκπαιδεύσεως «θά σέβεται τό δικαίωμα τῶν γονέων, ὅπως ἐξασφαλίζωσιν τήν μόρφωσιν καί ἐκπαίδευσιν ταύτην συμφώνως πρός τάς ἰδίας αὐτῶν θρησκευτικάς καί φιλοσοφικάς πεποιθήσεις». Ἐννοεῖται ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν ἀνήκει στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, αὐτό συνεπάγεται ὅτι τό Κράτος πρέπει νά προσφέρη θρησκευτική ἀγωγή, σύμφωνα μέ τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί σέ αὐτό ἀποφασιστικό λόγο ἔχουν οἱ γονεῖς τῶν ἀνηλίκων μαθητῶν. Αὐτό δέν ἀναφέρεται μόνον στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ἀλλά καί στό ὅτι «οἱ μαθητές εἶναι ὑποχρεωμένοι νά μετέχουν στίς σχολικές θρησκευτικές ἐκδηλώσεις, ὅπως εἶναι ἡ καθημερινή προσευχή καί ὁ ἐκκλησιασμός».

Ἔπειτα, στήν ἀπόφαση αὐτή λέγεται ὅτι ἐπειδή οἱ μαθητές βάσει τοῦ 13 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος καί τῶν διατάξεων τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης ἔχουν διάφορες θρησκευτικές καί φιλοσοφικές πεποιθήσεις, μποροῦν «νά μή μετέχουν στίς πιό πάνω θρησκευτικές ἐκδηλώσεις καί νά μήν παρακολουθοῦν τήν διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν», ἀρκεῖ νά δηλώσουν οἱ μαθητές καί οἱ γονεῖς στόν Διευθυντή τοῦ Σχολείου ὅτι ἔχουν «λόγους θρησκευτικῆς συνείδησης» καί αὐτοί οἱ λόγοι προσδιορίζονται σαφῶς «ἤτοι διότι εἶναι ἑτερόδοξοι, ἑτερόθρησκοι ἤ ἄθεοι».

Καί ἄν ἡ ἄρνηση τῶν μαθητῶν ἤ τῶν γονέων τους, νά συμμετέχουν στίς ἐκδηλώσεις αὐτές «δέν συνδέεται ἀπό ἐπίκληση λόγων θρησκευτικῆς συνείδησης», τότε, κατά τήν ἀπόφαση αὐτή, «ὁ Διευθυντής ἔχει καί πάλιν τήν ὑποχρέωση πού ἀπορρέει ἀπό τίς πιό πάνω διατάξεις, νά διερευνήσει μήπως τυχόν ἡ ἄρνηση αὐτή ὀφείλεται σέ τέτοιου εἴδους λόγους, οὕτως ὥστε νά συμπεριφερθῆ ἀναλόγως, σύμφωνα μέ ὅσα ἐκτίθενται πιό πάνω».

Ἐπειδή, ὅμως, μιά τέτοια ἐνέργεια τοῦ Διευθυντή μπορεῖ νά ἐκληφθῆ ὅτι ἀπαγορεύεται ἀπό τό

Σύνταγμα, στήν ἀπόφαση τοῦ Σ.τ.Ε. ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ ἔρευνα αὐτή «δέν ἀπαγορεύεται ἀπό τό ἄρθρο 13 τοῦ Συντάγματος, διότι δέν ἀποτελοῦν μέσον πρός δίωξη τοῦ μαθητῆ, λόγῳ τῶν διαφόρων, ἐνδεχομένως, θρησκευτικῶν του πεποιθήσεων, οἱ ὁποῖες πρέπει πάντως νά εἶναι σεβαστές, ἀλλά ὅλως ἀντιθέτως ἀποβλέπουν εἰς τό νά διευκολύνουν τόν μαθητή νά ἀπολαύσει "ἀνεμπόδιστα" τήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς του συνειδήσεως».

Τό περιεχόμενο τῆς ἀπόφασης αὐτῆς παρατηρεῖται καί σέ ἑπόμενη ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἤτοι τήν ὑπ' ἀριθμ. 2176/1998 ἀπόφαση, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στό νά ἐξασφαλίζεται ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν «ἐπί ἱκανόν ἀριθμόν ὡρῶν διδασκαλίας ἑβδομαδιαίως».

Στό ΣΤ΄ Τμῆμα τοῦ Σ.τ.Ε. πού ἐξέδωσε καί τίς δύο αὐτές ἀποφάσεις προήδρευσε ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Ἀναστάσιος Μαρίνος, ὁ ὁποῖος μέ σχετικές μελέτες του ἀνέλυσε τό ὅλο περιεχόμενο τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, πού νομίζω ὅτι οἱ μελέτες αὐτές ἔχουν ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον.

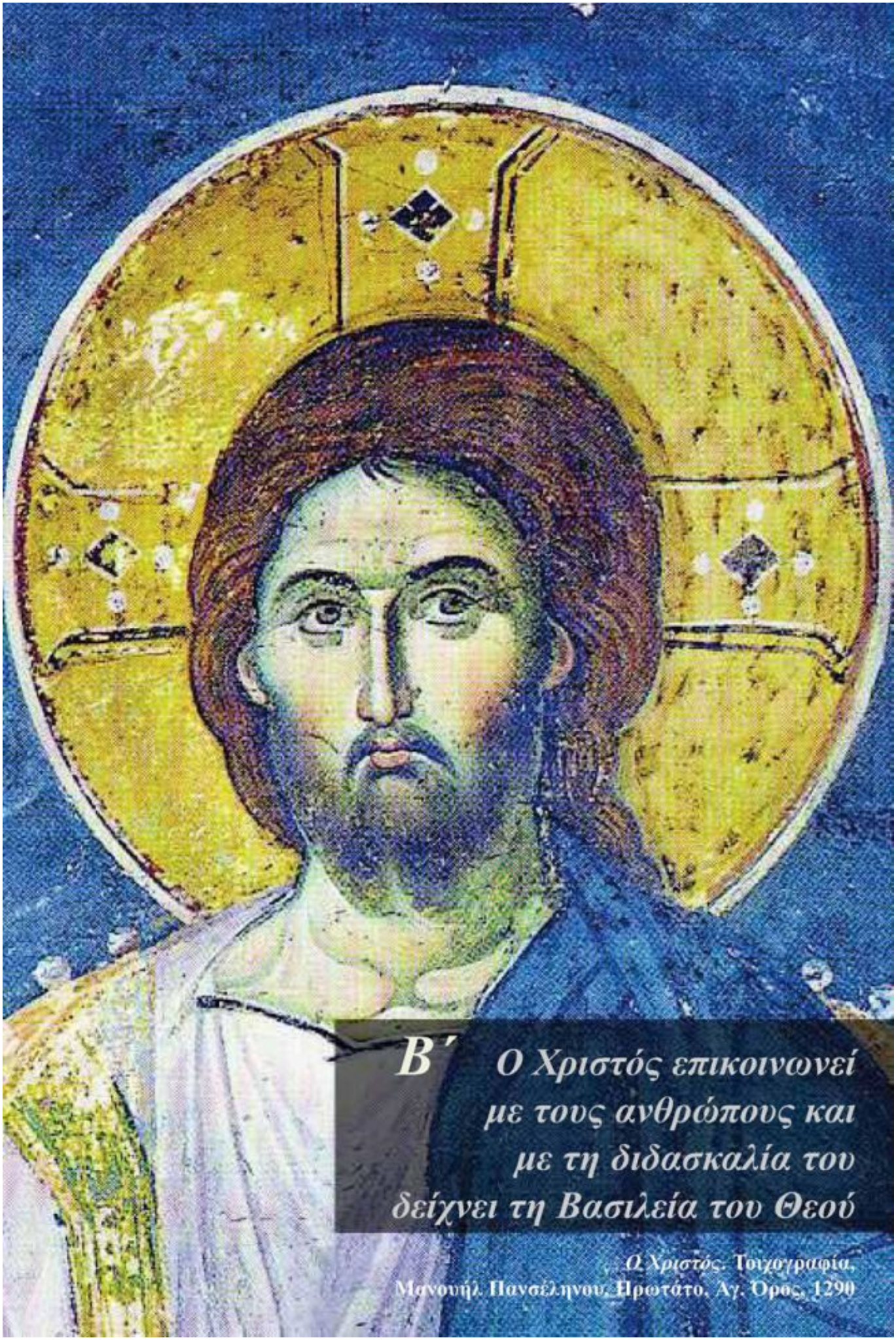
Νεώτερη ἀπόφαση τοῦ τριμελοῦς Διοικητικοῦ Ἐφετείου Χανίων κινεῖται στήν ἴδια προοπτική. Πρόκειται γιά τήν ὑπ' ἀριθμ. 115/2012 ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ αὐτοῦ Δικαστηρίου, πού εἶναι ἰσόκυρη μέ τίς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διότι ὁ Νόμος 702/1977 ὑπήγαγε τήν ἐκδίκαση τῶν αἰτήσεων τῶν ἀκυρωτικῶν πράξεων πού ἀφοροῦν κάθε θέμα ἐκπαιδευτικῆς νομοθεσίας ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας στά Τριμελῆ Διοικητικά Ἐφετεῖα. Ἑπομένως, ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι ὁριστική καί τελεσίδικη καί δέν ὑπάγεται σέ κανένα ἔνδικο μέσο, εἶναι δέ ὑποχρεωτική γιά κάθε δημόσια ὑπηρεσία.

Ἡ συγκεκριμμένη ἀπόφαση στηρίζεται στό Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τίς ἀποφάσεις ὑπ' ἀριθμ. 3356/1995 καί 2176/1998 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τίς σχετικές ἀποφάσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δικαστηρίων, τόν Νόμο περί τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἄλλους Νόμους καί κανονιστικές Πράξεις τῆς Πολιτείας καί ἀποφαίνεται ὅτι «τά βιβλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ἐκδίδονται μέ γνώμονα τήν ὡς ἄνω ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐπιβαλλόμενη ἐπιταγή καί ὑλοποιοῦν τόν ἐκτελεστικό αὐτόν νόμο 1566/1985, ἀναγνωρίζεται, ὅπως ἐπιβάλλεται ἀπό τό Σύνταγμα, ἡ ἀξία καί ἡ ἀναγκαιότητα τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς στό σχολεῖο, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται νά μήν εἶναι ἄσχετη μέ τήν κοινωνική, τήν πολιτισμική καί τήν θρησκευτική συνείδηση τοῦ τόπου στόν ὁποῖον οἱ μαθητές ζοῦν καί ἀναπτύσσονται».

Εἰδικότερα δέ ἡ ἀπόφαση αὐτή κάνει ἀναφορά στό βιβλίο τῆς Α΄ τάξεως τοῦ Γενικοῦ Λυκείου, τό ὁποῖο σημειωτέρον κατηγορεῖται ὡς κατηχητικό μάθημα, καί ἀποφαίνεται: «Μέ αὐτό δέ τό περιεχόμενο (ὅπως προκύπτει καί ἀπό τά κατ' ἐπίκληση προσκομισθέντα καί ἀποτελοῦντα στοιχεῖα τῆς δικογραφίας βιβλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν πού διδάχθηκαν κατά τήν σχολική περίοδο 2010-2011, μέ ἐνδεικτική παράθεση τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου Α΄ Γενικοῦ Λυκείου μέ τίτλο «ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ» μέ τά Κεφάλαια πού εἶναι τά ἑξῆς …) (καί ἀναφέρονται τά σχετικά κεφάλαια), τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, καί σέ συνδυασμό μέ τή συνταγματική ἐπιταγή περί προστασίας τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης (ἄρθρο 13 πρ. 1Σ), δέν ἀντιτίθεται στίς ἀπαιτήσεις τοῦ πλουραλισμοῦ, τῆς πολυφωνίας καί τῆς πολυπολιτισμικότητας (ἐδῶ καταγράφονται ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου), ἀλλά ἀκριβῶς τίς θεμελιώνει, ὁ δέ ὑποχρεωτικός χαρακτήρας του ὄχι μόνο δέν ἀναιρεῖ, ἀλλά ἐπισφραγίζει τόν σεβασμό τῶν ὁποιωνδήποτε διαφορετικῶν πεποιθήσεων, ὅπως καί ἱστορικά ἀναδεικνύεται ἡ μακρά συνύπαρξη μέ ἀλλόφυλους καί ἀλλόθρησκους».

Γενικά, σύμφωνα μέ τήν σημαντική αὐτή ἀπόφαση ἐπιβάλλεται ἡ ὑποχρεωτική διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στά Σχολεῖα, τό ὁποῖο μάθημα, ὅπως ἔχει διατυπωθῆ στά ἰσχύοντα βιβλία, κινεῖται στίς ἀπαιτήσεις τοῦ πλουραλισμοῦ, τῆς πολυφωνίας καί τῆς πολυπολιτισμικότητας• οἱ ὀρθόδοξοι μαθητές δέν μποροῦν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὅσους λόγους

καί ἄν ἐπικαλεσθοῦν• καί ἐπιτρέπεται νά ἀπαλλάσσωνται ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μόνον οἱ ἄθρησκοι, οἱ ἀλλόθρησκοι ἤ ἑτερόδοξοι μαθητές, μόνον μέ τίς αὐστηρῶς προδιαγραφόμενες προϋποθέσεις.

Β΄ Ο Χριστός επικοινωνεί με τους ανθρώπους και με τη διδασκαλία του δείχνει τη Βασιλεία του Θεού

Ο Χριστός. Τοιχογραφία, Μανουήλ Πανσέληνου, Πρωτάτο, Αγ. Όρος, 1290

Μέ τίς σημαντικές αὐτές ἀποφάσεις τῶν Ἀνωτάτων Διοικητικῶν Δικαστηρίων ἡ Ἑλληνική Πολιτεία δέν μπορεῖ νά προβῆ τόσο στήν ἀλλαγή τοῦ περιεχομένου τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στούς ὀρθοδόξους μαθητές, ὅσο καί στήν ἀπαλλαγή ἀπό τήν παρακολούθησή του μέ τήν ἐπίκληση μόνο λόγων συνειδήσεως, χωρίς νά δηλώνονται οἱ σαφέστατα λόγοι. Μάλιστα, ὅπως ἐπισημαίνεται, οἱ ἐκπαιδευτικοί ἤ κρατικοί λειτουργοί ὑπέχουν ἀστικές καί πειθαρχικές εὐθῦνες ὅταν παραβοῦν τίς ὑποχρεώσεις τους χωρίς νά ἀποκλείωνται καί οἱ ποινικές εὐθῦνες.

Ἐπί πλέον στήν Ἀπόφαση αὐτή γράφεται ὅτι «οἱ ἀπόψεις τοῦ Συνηγόρου τοῦ Πολίτη δέν δεσμεύουν τίς Κρατικές Ὑπηρεσίες, ὅπως δέχεται ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων καί συγκεκριμένα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τό ὁποῖο μέ τήν 1041/2004 ἀπόφασή του δέχεται ἐπί λέξει: "… ἡ σιωπηρή ἄρνηση τῆς Διοικητικῆς Ἀρχῆς νά συμμορφωθεῖ σέ πόρισμα τοῦ Συνηγόρου τοῦ Πολίτου … δέν ἀποτελεῖ παράλειψη ὀφειλόμενης ἐνέργειας"».

Ἑπομένως, οἱ ἀποφάσεις αὐτές τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων τῆς Χώρας μας ἐπιλύουν τό θέμα αὐτό καί δέν μπορεῖ νά γίνη ἀλλαγή στό περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν.

β) Οἱ παραπλανητικοί χαρακτηρισμοί

Ἡ συζήτηση πού ἔγινε μέχρι τώρα ἔχει περιορισθῆ κυρίως στό κατά πόσον τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν θά εἶναι κατηχητικό-ὁμολογιακό ἤ θρησκειολογικό ἤ ἡ ὑπέρβασή τους. Ἡ πρώτη περίπτωση (κατηχητικό-ὁμολογιακό) προϋποθέτει ἀμιγῶς ὀρθόδοξα Σχολεῖα, ἐνῶ ἡ δεύτερη περίπτωση (θρησκειολογικό) προϋποθέτει πολυπολιτισμικά Σχολεῖα, σέ μιά πλουραλιστική κοινωνία. Ἐπίσης, αὐτή ἡ συζήτηση γίνεται μέ τήν προοπτική νά μποροῦν νά τό παρακολουθοῦν ὅλοι οἱ μαθητές, χωρίς νά χρειάζεται νά ζητήσουν μερικοί ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα.

Μελετώντας τά περισσότερα κείμενα πού ἔχουν γραφῆ ἀπό τούς ὑποστηρικτές τῶν δύο τάσεων-κατευθύνσεων, ἔχω διαπιστώσει ὅτι δόθησαν χαρακτηρισμοί πού δέν εὐσταθοῦν καί ἐνδεχομένως ἀποπροσανατολίζουν τήν προσοχή τῶν ἀνθρώπων καί δέν βοηθοῦν στήν ἐπίλυση τοῦ θέματος.

Μερικοί ἰσχυρίζονται ὅτι τό τρέχον – ἰσχύον Πρόγραμμα Σπουδῶν χαρακτηρίζεται ὡς κατηχητικό – ὁμολογιακό, πού πρέπει ἤ δέν πρέπει νά γίνεται σέ μιά σύγχρονη πλουραλιστική κοινωνία. Ἐπίσης, τό προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν χαρακτηρίζεται ὡς θρησκειολογικό, πού μεταβάλλει τόν χαρακτήρα τῆς Παιδείας, ἀντίθετα μέ ὅ,τι ἐπιτάσσει τό Σύνταγμα, οἱ ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων καί ὁ Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἤ εἶναι τό πλέον κατάλληλο γιά τίς σύγχρονες συνθῆκες ζωῆς. Αὐτό τό γράφω κάπως σχηματικά.

Ὅμως νομίζω ὅτι τά πράγματα δέν ἑρμηνεύονται διαζευκτικά, τοῦ τύπου: ὁμολογιακό-κατηχητικό μάθημα ἤ θρησκειολογικό; Δυστυχῶς πάντοτε ὅταν ὑπάρχουν ἀντιπαραθέσεις, δημιουργοῦνται οἱ συνθῆκες νά ἀποδίδωνται σέ αὐτούς πού ἔχουν διαφορετικές ἀπόψεις διάφοροι χαρακτηρισμοί, οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶναι ἐπιφανειακοί καί δέν ἀνταποκρίνωνται στήν πραγματικότητα. Πάντως, μοῦ δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση, ἴσως ἐσφαλμένα, ὅτι ἡ ἀντίθεση μεταξύ τῶν προγραμμάτων δέν προέρχεται τόσο ἀπό τό περιεχόμενο τῶν βιβλίων, ὅσο ἀπό τίς θεολογικές τάσεις πού ἐκφράζουν οἱ προτείνοντες, πού ἄλλοι χαρακτηρίζονται ὡς συντηρητικοί καί ἄλλοι ὡς φιλελεύθεροι.

Μελέτησα ὅσον εἶναι δυνατόν καί τά δύο προγράμματα, ἤτοι τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν καί τό προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν. Πάντοτε ὑποστήριζα ὅτι στό θέμα αὐτό δέν μποροῦμε νά ὁμιλοῦμε θεωρητικά, καί ἀφηρημένα, γι' αὐτό παλαιότερα εἶχα προτείνει νά γραφοῦν γιά ἕνα συγκεκριμένο θέμα κείμενα καί μέ τά δύο προτεινόμενα Προγράμματα ὥστε νά ἔχουμε μπροστά μας παραδείγματα καί νά κρίνουμε ἀσφαλῶς. Τώρα ὅμως πού συγκεκριμενοποιήθηκαν τά θέματα, μποροῦμε νά ἔχουμε συγκριτική γνώμη.

Ἔτσι μελέτησα ἀφ' ἑνός μέν τά βιβλία τῶν Θρησκευτικῶν πού διδάσκονται στούς μαθητές τοῦ

Γυμνασίου καί τοῦ Λυκείου ἀφ' ἑτέρου δέ μελέτησα τό προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν καί κατέληξα σέ μερικά συμπεράσματα, τά ὁποῖα θά διατυπώσω μέ εἰλικρίνεια.

γ) Τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν

Θεωρῶ ὅτι τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν ἐσφαλμένως χαρακτηρίζεται ὡς κατηχητικό-ὁμολογιακό.

Ὁ ὅρος ὁμολογιακό μάθημα δέν ἐκφράζει τήν Ὀρθόδοξη Παράδοση, ἀλλά παραπέμπει στήν δυτική θρησκευτική παράδοση, διότι ὅπως γνωρίζουμε, αὐτός ὁ ὅρος «ἐπικράτησε μετά τίς μακραίωνες διαμάχες Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεσταντῶν στήν δυτική καί βόρεια Εὐρώπη, ὅπου οἱ ὁμολογίες πίστεως ἦταν μιά δημόσια παραδοχή τῆς διδασκαλίας τῶν νικητῶν». Αὐτό σημαίνει ὅτι «τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δέν ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ του ὁμολογιακό-κατηχητικό χαρακτῆρα πού ἔχει στή Δυτική Εὐρώπη». Πιό συγκεκριμένα θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι τά βιβλία πού δίνονται στούς μαθητές δέν κάνουν ἀπολογητική ὑπέρ τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας σέ σχέση μέ ἄλλες Ὁμολογίες ἤ τόν Ρωμαιοκαθολικισμό, οὔτε ὑπερασπίζονται φονταμενταλιστικές θέσεις ἀπέναντι στίς ἐπιστῆμες, ὅπως κάνουν διάφορα ὁμολογιακά προτεστατικά Sunday Schools.

Εἶναι δέ χαρακτηριστικό ὅτι οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου τῆς Α΄ Γυμνασίου (Ὄλγα Γριζοπούλου καί Πηγή Καζλάρη) ἀρνοῦνται τόν κατηχητικό χαρακτῆρα τοῦ βιβλίου πού συνέγραψαν, γι' αὐτό γράφουν: «Τό μάθημα ἔχει ἐνημερωτικό καί μορφωτικό χαρακτῆρα καί οἱ δάσκαλοί του θεωροῦν τήν κατήχηση ὡς ἔργο ἀποκλειστικά τῆς Ἐκκλησίας».

Ἑπομένως, τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν τῶν Θρησκευτικῶν δέν εἶναι ὁμολογιακό-κατηχητικό μάθημα, οὔτε πρέπει νά χαρακτηρίζεται μέ τόν ὅρο αὐτό, ἀλλά εἶναι κατά βάση γνωσιολογικό, πολιτιστικό καί ἔχει θρησκειολογικά στοιχεῖα. Ἄν ἐξακολουθεῖ νά χαρακτηρίζεται «ἀπό τούς ἐπιπόλαιους περιφρονητές του ἤ τούς μικρόψυχους φίλους του (θελητά ἤ ἀθέλητα)» ὡς ὁμολογιακό – κατηχητικό, τότε ἀδικεῖται τό μάθημα, παραπλανῶνται ὅσοι δέν ἔχουν ἄμεση γνώση τοῦ ἀντικειμένου, γίνεται ἀφορμή νά αὐξάνωνται οἱ αἰτήσεις γιά ἀπαλλαγές, γιατί ἀπό τήν φύση του «μάθημα κατηχητικό σημαίνει μάθημα ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ» καί ὠθεῖται πρός τό ὁλοκληρωτικά θρησκειολογικό.

Δέν ὑπάρχουν τεκμηριώσεις μέ συγκεκριμένες κειμενικές ἀναφορές στό τί ἐννοοῦν οἱ ἐπικριτές τῶν τρεχόντων βιβλίων λέγοντας ὅτι τό μάθημα εἶναι κατηχητικό-ὁμολογιακό. Κτίσθηκε μιά ἐπιχειρηματολογία χωρίς τεκμήρια. Οἱ ἐπικριτές, ἐνίοτε καί σιωπηρά, μπορεῖ νά ὑπονοοῦν τήν στάση ὁρισμένων θεολόγων μέσα στήν τάξη, ὅτι δηλαδή κάνουν κατήχηση. Ὡστόσο, κάτι τέτοιο ἀφορᾶ τήν προσωπικότητα κ΄΄αθε διδάσκοντος καί δέν ἀποφεύγεται σέ κανένα ἀπολύτως μάθημα, ὅπου εἰσάγονται οἱ προσωπικές ἰδεολογίες κάθε διδάσκοντος. Τά βιβλία δέν μπορεῖ νά εὐθύνωνται γιά τούς ὅποιους ἐκτροχιασμούς, ἄν ὑπάρχουν, ἀπό πλευρᾶς διδασκόντων.

Ὑπενθυμίζω ὅτι ἡ θεματολογία τῶν βιβλίων εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

Τό βιβλίο τῆς Α΄ Γυμνασίου ἀσχολεῖται μέ τήν Παλαιά Διαθήκη, τῆς Β΄ Γυμνασίου μέ τήν Καινή Διαθήκη, τῆς Γ΄ Γυμνασίου μέ τήν Ἐκκλησιαστική ἱστορία, τῆς Α΄ Λυκείου μέ τήν Ὀρθόδοξη πίστη καί λατρεία, τῆς Β΄ Λυκείου μέ τόν Χριστιανισμό καί τά Θρησκεύματα, καί τῆς Γ΄ Λυκείου μέ τήν Χριστιανική Ἠθική.

Τρεῖς παρατηρήσεις θά κάνω γιά τήν θεματική διάρθρωση τοῦ τρέχοντος Προγράμματος Σπουδῶν, δηλαδή τοῦ Προγράμματος πού ἰσχύει σήμερα.

Ἡ πρώτη παρατήρηση εἶναι ὅτι ὑφίσταται μιά μεθοδολογία πού ἀναπτύσσεται στήν ἱστορική ἐξέλιξή της, ἤτοι ὁ μαθητής ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ὁδηγεῖται στήν Νέα Διαθήκη, τήν Ἐκκλησία, τά ἄλλα Θρησκεύματα καί τήν σύγχρονη ζωή. Οἱ μαθητές ἔχουν τήν δυνατότητα νά

παρακολουθήσουν τήν ἐξέλιξη τῆς Ἐκκλησίας μέσα στήν ἱστορία, τόν πολιτισμό καί τήν σύγχρονη ζωή. Ἔτσι, ἀποκτοῦν μεθοδικά σταθερές βάσεις γιά νά γνωρίσουν καί ἄλλα θρησκεύματα. Μάλιστα, στήν Β΄΄ Λυκείου δίδεται ἡ δυνατότητα στούς μαθητές, ἀφοῦ προηγουμένως γνώρισαν τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, στήν ὁποία ἀνήκουν, καί τίς ἄλλες Χριστιανικές Ὁμολογίες, ἔπειτα νά μάθουν καί τά ἰδιαίτερα στοιχεῖα τῶν ἄλλων Θρησκειῶν, ὥστε νά μή ὑποστοῦν σύγχυση ἰδεολογική, πολιτιστική.

Ἡ δεύτερη παρατήρησή μου εἶναι ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων εἶναι ἱκανοί ἐπιστήμονες μέ ἐπιστημονική ἔρευνα καί ἐμπειρία στήν διδασκαλία. Δέν μπορεῖ κανείς νά τούς ἀποδώση μομφή ὅτι εἶναι ὀπισθοδρομικοί ἤ συντηρητικοί, μάλιστα μερικοί ἀπό αὐτούς χαρακτηρίζονται ὡς φιλελεύθεροι θεολόγοι.

Ἡ τρίτη παρατήρησή μου εἶναι ὅτι τά ἴδια βιβλία εἶναι ἀνοικτά, σέ μερικά σημεῖα πολύ προχωρημένα στόν πλουραλισμό, καί δέν μπορεῖ κανείς εὔκολα νά τούς ἀποδώση τόν χαρακτήρα τοῦ κατηχητικοῦ ἤ ὁμολογιακοῦ μαθήματος, ἀφοῦ γίνεται λόγος γιά τήν οἰκουμενική κίνηση κλπ.

Θά κάνω μιά μικρή ἀναφορά, ἡ ὁποία θά δείξη ὅτι τά ἰσχύοντα βιβλία ὑπερβαίνουν τόν κατηχητικό-ὁμολογιακό χαρακτήρα καί θά μποροῦσαν νά τά παρακολουθήσουν καί μαθητές πού διαπνέονται ἀπό ἀθεϊστικές ἀπόψεις γιά νά πληροφορηθοῦν τά θρησκευτικά γνωστικά ἀντικείμενα, ἀλλά καί μαθητές πού ἀνήκουν σέ ἄλλα Θρησκεύματα, γιά νά πληροφορηθοῦν τό πολιτιστικό ἐπίπεδο τῆς Χώρας πού ζοῦν, στό ὁποῖο πολιτιστικό ἐπίπεδο κυρίαρχη θέση κατέχει ἡ θρησκευτική-ἐκκλησιαστική πίστη.

Δύο βιβλία τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης (Α΄ Γυμνασίου καί Β΄ Λυκείου) εἶναι στήν οὐσία τους Θρησκειολογικά. Συγκεκριμένα:

Τό βιβλίο τῆς Α΄Γυμνασίου ἀναφέρεται στήν Παλαιά Διαθήκη, πού εἶναι ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, (προϊστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ) καί ἔχει στοιχεῖα πού χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰσλαμισμός. Παράλληλα γίνεται ἀναφορά γιά τήν Αἴγυπτο, τήν Βαβυλώνα καί τόν Ἑλληνισμό. Εἶναι καθαρά θρησκειολογικό βιβλίο.

Τό βιβλίο τῆς Β΄Γενικοῦ Λυκείου εἶναι καθαρά θρησκειολογικό. Στήν ἀρχή γίνεται λόγος γιά τόν Χριστιανισμό, ὡς πρός τήν προσφορά του, μεταφέροντας καταπληκτικά μηνύματα, ὡς πρός τό κακό, τόν ἀπολυτρωτικό χαρακτῆρα, τήν δικαιοσύνη, τόν συνάνθρωπο ὡς ἀδελφό· γιά τήν ὑπέρβαση τῶν προκαταλήψεων τοῦ κόσμου, τήν πολιτική θεολογία, τήν θεολογία τῆς ἀπελευθέρωσης, τήν θεολογία τῆς ἐλπίδας, τήν ὑπαρξιακή θεολογία, τήν φεμινιστική θεολογία, τήν μαύρη θεολογία· ἀλλά ἔχει καί κεφάλαια ὅπου ἀναπτύσσονται θέματα, ὅπως ὁ πλουραλιστικός κόσμος, ἡ χριστιανική θεώρηση τοῦ Κράτους καί τῆς πολιτικῆς, ὁ φανατισμός καί ἡ ἀνεξιθρησκεία, τό φαινόμενο τῆς ἀθεΐας, ἡ σχέση μεταξύ Πίστεως καί Ἐπιστήμης, ἡ σχέση μεταξύ Χριστιανισμοῦ καί Πολιτισμοῦ. Ἔπειτα, παρουσιάζονται τά κυριότερα θρησκεύματα, ὅπως ἡ ἀρχαία Ἑλληνική θρησκεία, τά ἀφρικανικά θρησκεύματα, ὁ Ἰουδαϊσμός, τό Ἰσλάμ, ὁ Ἰνδουϊσμός, ἡ Γιόγκα, ὁ Βουδισμός, ἡ Κινεζική θρησκεία, ἡ Ἰαπωνική θρησκεία. Στό τέλος ἀντιμετωπίζεται τό θέμα ἡ θρησκεία μπροστά στό πρόβλημα τοῦ θανάτου.

Τό βιβλίο τῆς Γ΄Γενικοῦ Λυκείου κάνει λόγο γιά τίς προϋποθέσεις τῆς ἠθικῆς ζωῆς, ἤτοι γιά τήν ἠθική συνείδηση καί τά θέματα τῆς ἐλευθερίας· γιά τό χριστιανικό ἦθος καί τήν σύγχρονη κοινωνία, ἤτοι τά κοινωνικά προβλήματα, τήν εἰρήνη, τήν βούληση τοῦ ἀνθρώπου γιά διάκριση καί δύναμη· γιά τήν βιολογική διάσταση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τό σῶμα, τά δύο φῦλα, τήν οἰκογένεια· γιά συνειδησιακά προβλήματα στήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρός τήν ἀνθρώπινη ζωή, τήν βιοϊατρική, τήν ἄρνηση καί ὑποτίμηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τό πρόβλημα τῶν ναρκωτικῶν· γιά τήν χριστιανική ἠθική καί τήν σύγχρονη τεχνολογία, ὅπου γίνεται λόγος καί γιά τό οἰκολογικό πρόβλημα, τήν πληροφορική καί τά Μέσα Ἐνημέρωσης τῶν πολιτῶν· καί γιά τίς ὑπαρξιακές

καταστάσεις, ἤτοι τό ἄγχος, τήν μοναξιά, τήν περιθωριοποίηση, τήν ἀλλοτρίωση, τήν χαρά καί τήν λύπη, τόν θάνατο.

Ἔπειτα, τά ἄλλα τρία βιβλία ἀναφέρονται στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλά κάνουν λόγο καί γιά ἄλλες Χριστιανικές Ὁμολογίες καί γιά ἄλλα θρησκευτικά φαινόμενα. Συγκεκριμένα:

Τό βιβλίο τῆς Β΄Γυμνασίου ἀναφέρεται στήν Καινή Διαθήκη, τόν Χριστό καί τό ἔργο Του. Στό βιβλίο αὐτό, ἐκτός τῶν ἄλλων, γίνεται λόγος γιά τόν Ἑλληνορωμαϊκό κόσμο στήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ στήν γῆ τοῦ Ἰσραήλ· τόν Ἰσραηλιτικό κόσμο στά χρόνια τοῦ Χριστοῦ· καί γιά τήν ἐμφάνιση καί τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Μέσα ἀπό τίς σελίδες τοῦ βιβλίου μεταφέρονται στούς μαθητές πανανθρώπινα μηνύματα, ὅπως ἡ ἀγάπη ὡς ὑπέρβαση τοῦ φυλετισμοῦ καί ἡ ἄνευ ὁρίων φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὁ πλοῦτος καί ἡ φτώχεια, ἡ ἐξύψωση τῆς γυναίκας καί τῶν παιδιῶν, ἡ ἀπελευθέρωση ἀπό τίς ἀσθένειες κ.ἄ.

Τό βιβλίο τῆς Γ΄Γυμνασίου ἀναφέρεται σέ θέματα ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τήν Πεντηκοστή μέχρι τό ὅραμα καί τίς προσπάθειες γιά τήν ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν. Τό βιβλίο εἶναι ἀνοικτό, ἀφοῦ στά κεφάλαιά του ἀναπτύσσονται θέματα γιά τήν συνάντηση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καί τίς αἱρέσεις· γιά τόν Χριστιανισμό στόν εὐρύτερο Εὐρωπαϊκό χῶρο καί στούς σλαβικούς λαούς· γιά τήν Ἐκκλησία στά νεώτερα χρόνια, ὅπου ἀναπτύσσονται τά σχετικά μέ τήν Μεταρρύθμιση, τήν Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία· γιά τόν Χριστιανικό κόσμο σήμερα, ὅπου γίνεται λόγος γιά τούς Ρωμαιοκαθολικούς, τούς Προτεστάντες καί τήν Ὀρθοδοξία στόν σύγχρονο κόσμο, καί φυσικά τίς προσπάθειες γιά τήν ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν θεμάτων αὐτῶν δέν γίνεται μέ τρόπο κατηχητικό, ὁμολογιακό καί συντηρητικό, ἀλλά μᾶλλον πολύ ἐλεύθερα, ἀφοῦ ὑπάρχουν θέματα τά ὁποῖα εἶναι ἐνδεχόμενο νά προκαλέσουν ἕναν συντηρητικό θεολόγο.

Τό βιβλίο τῆς Α΄Γενικοῦ Λυκείου ἀναφέρεται σέ θέματα Ὀρθοδόξου πίστεως καί λατρείας. Τό βιβλίο αὐτό στά δύο πρῶτα κεφάλαια παρουσιάζει τήν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἱστορία καί τό περιεχόμενο τῶν Μυστηρίων. Ὅμως, στά ἑπόμενα τρία κεφάλαια παρουσιάζει τούς σύγχρονους λειτουργικούς προβληματισμούς, ὅπως γιά τήν γλώσσα καί τήν μουσική τῆς χριστιανικῆς λατρείας·

τήν θέση τῶν λαϊκῶν στήν σύγχρονη λατρεία, τῶν γυναικῶν στήν λατρεία καί τόν ἐκκλησιασμό ὡς ἀνάγκη ἤ συνήθεια· κάνει λόγο γιά τά παραθρησκευτικά φαινόμενα καί τίς φιλοσοφικές ὀργανώσεις θρησκευτικοῦ χαρακτῆρα, ὅπως τήν μαγεία, τόν σατανισμό, τόν πνευματισμό, τήν Μασονία· γιά τίς νέες θρησκευτικές διδασκαλίες καί λατρεῖες, προσφέροντας χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Ἑπομένως, ὅταν διάβασα τά βιβλία τοῦ τρέχοντος Προγράμματος Σπουδῶν διαπίστωσα ὅτι δέν μποροῦν νά χαρακτηριστοῦν ὡς ὁμολογιακά-κατηχητικά βιβλία, ἀλλά εἶναι βιβλία πού ἔχουν γνωστικό καί ἐνημερωτικό περιεχόμενο γιά τήν ἱστορία τοῦ παρελθόντος καί τοῦ παρόντος στήν χώρα μας, καί κινοῦνται πρός τόν θρησκειολογικό προσανατολισμό. Ὁ μαθητής, κάθε χριστιανικῆς, θρησκευτικῆς καί ἀθεϊστικῆς ἀπόψεως, πού διδάσκεται αὐτά τά μαθήματα ἀπό ἕναν καλό θεολόγο ὄχι μόνον δέν φανατίζεται, ἀλλά ἐνημερώνεται, προβληματίζεται καί κρίνει δημιουργικά τό θρησκευτικό φαινόμενο. Ἀπορῶ γιατί τά ἀποκαλοῦν κατηχητικά-ὁμολογιακά! Τό κάνουν ἀπό ἄγνοια ἤ γιά παραπληροφόρηση;

Ἀκόμη καί ὅταν γίνεται ἀναφορά στόν Χριστιανισμό, ὁ μαθητής ἔρχεται σέ ἐπαφή μέ ὅλες τίς τάσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ καί μέ ὅλες τίς μορφές τῆς σύγχρονης θεολογίας, ὅπως τήν πολιτική θεολογία, τήν θεολογία τῆς ἀπελευθέρωσης, τήν δράση τῶν Λατινοαμερικανῶν θεολόγων.

Δέν μπόρεσα νά καταλάβω γιατί κάποιος ζητᾶ νά ἀπαλλαγῆ ἀπό ἕνα τέτοιο μάθημα γιά λόγους θρησκευτικῆς συνειδήσεως, παρά μόνον ἐάν ἔχη προβλήματα μέ τόν θεολόγο καθηγητή, ἤ ἄν ὄντως εἶναι ἄθεος.

Φυσικά, ἐπιδέχονται καί τά βιβλία αὐτά βελτιώσεις, πράγμα πού θά τονίσω στήν πρόταση πού θά καταθέσω.

δ) Τό προτεινόμενο Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν

Τό προτεινόμενο Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν φιλοδοξεῖ, ὅπως ὑποστηρίζεται ἀπό τούς ὑποστηρικτές του, νά ὑπερβῆ τήν παρουσίαση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν διαζευκτικά ὡς μαθήματος ὁμολογιακοῦ-κατηχητικοῦ ἤ θρησκειολογικοῦ καί προτείνει ἕνα νέο τρόπο διδασκαλίας, ὥστε νά παρακολουθῆται ἀπό ὅλους τούς μαθητές.

Ἡ Ἐπιτροπή Ἐμπειρογνωμόνων πού ἐκπόνησε τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν γιά τά ἐπιλεγόμενα «πιλοτικά σχολεῖα» σέ κείμενό της μέ τίτλο «ἀπόκριση στίς ἐπικρίσεις σχετικά μέ τό νέο πρόγραμμα Σπουδῶν», ἀφοῦ διαπιστώνει ὅτι «οἱ μοναδικές προτάσεις γιά νά ὑπάρξη στήν λειτουργία τῶν Θρησκευτικῶν κινοῦνται διαζευκτικά μεταξύ τοῦ ὁμολογιακοῦ-κατηχητικοῦ καί τοῦ θρησκειολογικοῦ μαθήματος», ἐνημερώνει ὅτι τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν «δέν ἀκολουθεῖ αὐτήν τήν ὑπεραπλουστευτική λογική», γι᾽ αὐτό «κατηγορεῖται αὐθαίρετα καί ἀδικαιολόγητα ὡς “θρησκειολογικό”». «Προκαλεῖ δέος ἡ τόσο μεγάλη ἄγνοια». Ἐπισημαίνεται δέ ὅτι οἱ ἐπικριτές τους χαρακτηρίζουν τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν «ἄλλοτε ὡς κοινωνιολογία τῆς θρησκείας, ἄλλοτε ὡς κοινωνική ἠθική, ἄλλοτε ὡς συγκριτιστική θρησκειολογία καί ἄλλοτε ὡς πολιτιστικό μάθημα». Πάντως, οἱ ἴδιοι οἱ συντάκτες τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν ἀρνοῦνται αὐτούς τούς χαρακτηρισμούς.

Ἔτσι, ὅπως γράφουν, τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν «ὑπερβαίνει τήν πρό πολλοῦ παρωχημένη κλειστή ὁμολογιακή προσέγγιση χωρίς, ὅμως, νά μετατρέπει τό μάθημα σέ θρησκειολογικό». Τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν «χαρακτηρίζεται ἀπό ἕνα στιβαρό μορφωτικό πλαίσιο πού ἀφορᾶ στήν οἰκεία θρησκευτική παράδοση καί τό ὁποῖο δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις καί τό κατάλληλο ἐκπαιδευτικό περιβάλλον γιά ἕνα ἄνοιγμα στήν ἑτερότητα σέ θεμιτό βαθμό καί, κυρίως, μέ βάση τά παιδαγωγικά χαρακτηριστικά, τίς οὐσιαστικές μορφωτικές ἀνάγκες καί τά συνεχῶς ἀνανεούμενα ἐρωτήματα τῶν σημερινῶν παιδιῶν καί ἐφήβων σέ ἕναν ραγδαῖα μεταβαλλόμενο κόσμο».

Γιά νά φανῆ ποιά εἶναι ἡ ἄποψη τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνωμόνων, θά παρατεθῆ ἕνα σημεῖο τοῦ κειμένου της πού δείχνει πῶς λειτουργεῖ τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν.

«Τό ΠΣ δέν εἶναι διδακτέα ὕλη, δέν εἶναι κατάλογος μαθημάτων, δέν εἶναι διδακτικό ἐγχειρίδιο, δέν εἶναι βιβλίο τοῦ μαθητῆ. Τό ΠΣ μπορεῖ νά ὁδηγήσει στόν σχεδιασμό πολλαπλά διαφοροποιημένης διδασκαλίας, ἀνάλογα μέ τήν τάξη καί τόν μαθητικό πληθυσμό πού ἀπευθύνεται ὁ ἐκπαιδευτικός. Στόν Ὁδηγό τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ ἔχουν καταχωριστεῖ ὁλοκληρωμένα διδακτικά σενάρια καί ἄφθονες διδακτικές προτάσεις πού τεκμηριώνουν αὐτή τήν θέση, ἀλλά καί δείχνουν καθαρά ὅτι ἡ κατηγορία γιά τήν ἀπεμπόληση τῆς πίστης εἶναι παντελῶς ἔωλη».

Παρατηρῶ ὅμως ὅτι ἐνῶ προσπαθεῖ νά ἀποφύγη τήν διάζευξη μεταξύ ὁμολογιακοῦ-κατηχητικοῦ καί θρησκειολογικοῦ, ἐν τούτοις περισσότερο μοῦ ὁμοιάζει ἀπό πλευρᾶς ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας ὅτι ἔχει χαρακτήρα συγκριτικῆς θρησκειολογίας, πού δημιουργεῖ μιά ἰδεολογική σύγχυση κυρίως στούς μαθητές αὐτῶν τῶν ἡλικιῶν. Μπορεῖ νά κάνω λάθος, ἀλλά αὐτή εἶναι ἡ ἐντύπωση πού ἀπεκόμισα.

Διάβασα ἑκατοντάδες σελίδες πού γράφηκαν ἀπό τούς ὑποστηρικτές τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν. Γιά νά εἶμαι ἀκριβής θά ἔλεγα ὅτι ἡ θεωρητική τους τοποθέτηση, ἄν καί ἀντιβαίνει στίς ἀποφάσεις τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων, εἶναι πειστική καί διακρίνεται ἀπό ρεαλισμό. Ἀλλά ὅταν προχώρησα νά δῶ πῶς ἐφαρμόζονται ὅλα αὐτά στήν πράξη, τότε προβληματίστηκα, τόσο ἀπό τόν δραματοποιημένο τρόπο πού παρουσιάζονται μέ διαθρησκειακή προοπτική ὅσο καί μέ τήν ἐνδεικτική βιβλιογραφία πού προτείνεται στούς καθηγητές θεολόγους, ἡ ὁποία, ἐν πολλοῖς, ἀφορᾶ μιά συγκεκριμένη τάση θεολόγων.

Φυσικά δέν παραγνωρίζω τά ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν, ὡς πρός τήν προσαρμοστικότητα, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες κάθε τάξεως, ἀλλά συγχρόνως αὐτό μπορεῖ νά προσκρούση στήν ἀδυναμία τοῦ καθηγητῆ νά προστρέξη στίς πηγές, καθώς ἐπίσης νά δώση στόν καθηγητή δυνατότητα νά ξεφύγη ἀπό τήν κατεύθυνση τῆς παιδείας, χωρίς νά ἔχη κάποιο ἔλεγχο, ἀφοῦ τοῦ δίνει αὐτήν τήν ἐλευθερία τό ἴδιο τό πρόγραμμα.

Πρέπει νά ὑπογραμμισθῆ ὅτι ἡ βασική ἀρχή πού ἐμπνέει τό προτεινόμενο Νέο Πρόγραμμα εἶναι ὁ λεγόμενος «θρησκευτικός γραμματισμός». Σημειώνεται ὅτι «στήν νέα θεώρηση τοῦ Μ.τ.Θ. προβάλλεται μέ ἔμφαση τό αἴτημα τοῦ θρησκευτικοῦ γραμματισμοῦ ὡς μία καίρια διάσταση τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία συμβάλλει στήν διαμόρφωση πολιτῶν μέ θρησκευτική αὐτοσυνειδησία καί δεκτικότητα στόν διάλογο μέ τό διαφορετικό».

Τί σημαίνει ὅμως ὁ ὅρος «Θρησκευτικός γραμματισμός»; Ὁ ὅρος «γραμματισμός», ὅπως σημειώνεται στήν Φιλοσοφία τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν τῶν Θρησκευτικῶν, εἶναι ἀπόδοση στά ἑλληνικά τοῦ ἀγγλικοῦ ὅρου «literacy», πού μεταφράζεται «ὡς ἐγγραμματισμός ἤ/καί ἐγγραμματοσύνη». Μέ τήν χρήση αὐτή τοῦ ὅρου σκιαγραφεῖται «ἡ δεξιότητα τοῦ μαθητῆ νά ἐπικοινωνεῖ μέ ποικίλα περιβάλλοντα, ὄχι ἀποκλειστικά μέ λεκτικά μηνύματα, ἀλλά καί μέ μή γλωσικά κείμενα».

«Συνεπῶς, ὁ θρησκευτικός γραμματισμός εἶναι κάτι περισσότερο ἀπό τό νά γνωρίζει κάποιος γιά τήν θρησκεία τοῦ ἄλλου, ἄν καί αὐτό θεωρεῖται σημαντικό βῆμα. Τό σπουδαῖο εἶναι νά μάθει νά σέβεται τή θρησκεία τῶν ἄλλων καί νά ἀντιλαμβάνεται τή συνεισφορά τους στήν κοινωνική ζωή».

Ἔτσι, τό προτεινόμενο Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν γιά τό Λύκειο «ἀκολουθεῖ τή φιλοσοφία καί τίς ἀρχές τοῦ γραμματισμοῦ ἔτσι ὅπως ἀποτυπώθηκαν στό Π.Σ. (Πρόγραμμα Σπουδῶν) Θρησκευτικῶν πού δημοσιεύτηκε τό 2011 καί ἐφαρμόσθηκε “πιλοτικά” σέ ἑξήντα ὀκτώ (68) Γυμνάσια στήν Ἐπικράτεια» γιά μιά τριετία (2011-2014).

Θά κάνω μιά μικρή παρουσίαση τῶν βιβλίων τοῦ Γυμνασίου, τά ὁποῖα διδάχθηκαν στούς μαθητές.

Στήν Α΄ Γυμνασίου ὑπάρχουν ἕξη θεματικές ἑνότητες. Στίς πρῶτες τέσσερεις γίνεται ἀναφορά στήν δυναμική τῆς Ἐκκλησίας στόν κόσμο καί πῶς ζοῦν οἱ Χριστιανοί, καί στίς ἑπόμενες δύο ἑνότητες γίνεται λόγος γιά τίς μονοθεϊστικές θρησκεῖες, ἤτοι τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Ἰσλάμ καί γιά τίς θρησκευτικές ἀναζητήσεις τῆς μακρινῆς Ἀνατολῆς. Ἔτσι, στό βιβλίο αὐτό χωρίζεται τό ἐκκλησιαστικό ἀπό τίς ἄλλες θρησκεῖες, ἀλλά τό σημαντικό εἶναι ὅτι ὁ μαθητής τῆς Α΄ τάξεως Γυμνασίου ἔρχεται σέ ἐπαφή μέ τά Θρησκεύματα καί τά πρόσωπά τους, τά κείμενα καί τίς ἀξίες, χωρίς νά γνωρίση ἐπαρκῶς τόν Χριστιανισμό, χωρίς νά ἔχη βάσεις τῆς δικῆς του παραδόσεως.

Στήν Β΄ Γυμνασίου διαφοροποιεῖται ἡ μεθοδολογία τῶν μαθημάτων. Ἕνα παράδειγμα. Ἡ πρώτη θεματική ἑνότητα ἀπαντᾶ στό ἐρώτημα: «Μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νά εἰκονίζουν τόν Θεό»; Στίς τρεῖς ὑποενότητες παρουσιάζεται ἡ δύναμη τῆς εἰκόνας, ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Θεοῦ στόν Χριστιανισμό καί ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Θεοῦ σέ ἄλλες θρησκευτικές παραδόσεις, ἤτοι τόν Ἰουδαϊσμό, τό Ἰσλάμ, τίς Ἀνατολικές Θρησκεῖες καί στόν Ἰνδουϊσμό. Αὐτό συνεχίζεται καί στίς ἑπόμενες θεματικές ἑνότητες. Ἡ τελευταία θεματική ἑνότητα, ἀναφέρεται «στήν Ὀρθοδοξία καί τόν Νέον Ἑλληνισμό».

Στήν Γ΄ Γυμνασίου συνεχίζεται ἡ ἴδια μεθοδολογία. Γιά παράδειγμα: Στήν πρώτη ἑνότητα μέ θέμα «ὁ Χριστιανισμός στόν σύγχρονο κόσμο», σέ τέσσερεις ὑποενότητες, γίνεται ἀναφορά στίς Χριστιανικές Ἐκκλησίες (Ὀρθόδοξη, Ρωμαιοκαθολική, Προτεσταντικές Ὁμολογίες, Ἀγγλικανική Ἐκκλησία)· στήν λατρεία καί τήν τέχνη στήν Ἀνατολή καί τήν Δύση· στήν Ἱεραποστολή καί Διακονία· καί στό αἴτημα τῆς ἑνότητας (Ἀρχιερατική προσευχή τοῦ Χριστοῦ, ἄρση ἀναθεμάτων, κοινή Διακήρυξη Ρωμαιοκαθολικῶν-Ὀρθοδόξων, τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, Θεολογικοί διάλογοι).

Στήν δεύτερη ἑνότητα μέ θέμα «τό ζήτημα τῆς Θρησκείας στήν σύγχρονη Εὐρώπη», ὑπάρχουν ἕξη ὑποενότητες, ἤτοι: Ἡ θρησκεία στίς πολυπολιτισμικές κοινωνίες τῆς Εὐρώπης· ἡ Εὐρώπη σήμερα: Τάσεις καί στάσεις ἀπέναντι στήν Θρησκεία (ἡ θρησκευτική πίστη ὡς ἰδιωτική ὑπόθεση, ἀθεϊσμός καί ἀντιχριστιανισμός, σχετικοποίηση, ἐσωτερισμός, φαινόμενα ἀρχαιολατρείας, ἀντισημητισμός καί ἰσλαμοφοβία, θρησκευτικός φονταμεταλισμός)· ὁ σεβασμός τοῦ ἄλλου στόν Χριστιανισμό· ὁ σεβασμός τοῦ ἄλλου στίς θρησκεῖες τοῦ κόσμου (Ἰσλάμ, Ἰνδουϊσμός, Βουδισμός· ἀνοχή ἀπέναντι στίς ποικίλες θρησκευτικές ἐκφράσεις)· προσπάθειες τῶν θρησκειῶν γιά διάλογο καί συνύπαρξη· οἱ θρησκεῖες στήν ἐκπαίδευση τῶν Εὐρωπαίων μαθητῶν.

Στίς πέντε ἑπόμενες ἑνότητες γίνεται λόγος γιά τίς «σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στήν Ὀρθοδοξία καί τόν κόσμο»• «ποῦ εἶναι ὁ Θεός;»• «ἡ ὀδύνη τοῦ σύγχρονου κόσμου καί τό αἴτημα τῆς σωτηρίας ἀπό τό κακό»• «ἡ ἐλπίδα καί ἀγωνία γιά τήν μεταμόρφωση τῆς ζωῆς καί τοῦ κόσμου»• «ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τό τέλος τοῦ κόσμου»• «διευρύνοντας τίς ἐμπειρίες μας – χτίζοντας τόν κόσμο μας».

Ἡ θεματολογία αὐτή, νομίζω, παρά τά ἐνδιαφέροντα θέματα, εἶναι πολύ φορτική γιά τήν ἡλικία τῶν μαθητῶν, ἀλλά καί δύσκολη γιά τόν διδάσκοντα Καθηγητή, καί τελικά τό περιεχόμενό τους καί ἡ μεθοδολογία τους ἔχουν χαρακτήρα συγκριτικῆς θρησκειολογίας.

Γιά παράδειγμα, στήν ἑνότητα γιά τίς «σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στήν Ὀρθοδοξία καί τόν κόσμο», γίνεται λόγος: Ἀπό τήν Ὀρθοδοξία, γιά τόν ἅγιο Πορφύριο, τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, τόν Νίκο Νησιώτη, τόν νεομάρτυρα Ἀλέξανδρο Σμάρελ, τόν Ὀλιβιέ Κλεμάν. Ἀπό τίς σύγχρονες χριστιανικές παρουσίες γίνεται λόγος γιά τήν Μητέρα Τερέζα, τόν Μπονχέφερ, τόν Μάρτιν Λούθερ Κίγνκ καί τόν Τούτου. Ἀπό τίς ἄλλες θρησκευτικές ἐκφράσεις γίνεται λόγος γιά τόν Γκάντι.

Τό προτεινόμενο Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν γιά τό Λύκειο δέν διδάχθηκε, δηλαδή δέν ἐφαρμόσθηκε στά Λύκεια. Ὅμως, σχεδιάσθηκε βάσει τῆς βασικῆς θεωρίας μαθήσεως πού καλεῖται

«ἐποικοδομισμός» σύμφωνα μέ τήν ὁποία «μάθηση δέν εἶναι ἡ ἀπόκτηση γνώσεων μέ τή μεσολάβηση τῶν γνωστικῶν δομῶν καί διαδικασιῶν τοῦ ἀτόμου, ἀλλά μιά διαδικασία δόμησης καί ἀναδόμησης». Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ μαθητής δέν προσλαμβάνει τήν γνώση ἕτοιμη ἀπό τόν διδάσκοντα, ἀλλά καλεῖται νά τήν «οἰκοδομήση» μόνος του.

Δύο εἶναι οἱ προτεινόμενες μέθοδοι γιά τήν πρόσκτηση τῆς γνώσης. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ Βιωματική μέθοδος ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τά στάδια-βήματα πού σχεδιάζονται ὡς ἑξῆς: βιώνοντας, νοηματοδοτώντας, ἀναλύοντας, ἐφαρμόζοντας. Ἡ δεύτερη εἶναι ἡ Διερευνητική μέθοδος μέ τά ἑξῆς στάδια: περιγράφοντας, ἐφαρμόζοντας, διερευνώντας, ἀναπλαισιώνοντας, ἀξιολογώντας.

Τελικά, οἱ μαθητές καλοῦνται νά ἐνθυμηθοῦν, νά παίξουν νά δραμματοποιήσουν τήν πληροφόρηση ἀνάλογα μέ μιά ἀπό τίς δύο προτεινόμενες μεθόδους πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους, ὅπως «καταιγισμός ἰδεῶν», «Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου», «καθοδηγούμενος διάλογος», «ἀνακριτική καρέκλα» κλπ.

Δέν θά ἀναφέρω παραδείγματα γιά τό πῶς ἐφαρμόζονται στήν πράξη ὅλα αὐτά, ἀλλά ἐκεῖνο πού θέλω νά ὑπογραμμίσω εἶναι ὅτι ὡς πρός τό εὐαίσθητο θέμα τῆς θρησκείας καί πολύ περισσότερο τῆς Ὀρθοδόξου θεολογίας, δέν πρέπει νά ὑπάρχη ἀποκλειστική προσήλωση στό «πῶς» θά διδαχθῆ τό μάθημα, ἀλλά καί στό «τί» θά διδαχθῆ. Ἡ σύγχρονη παιδαγωγική προσφέρει τό «πῶς» θά παρουσιασθῆ ἕνα μάθημα, ἀλλά αὐτό πού ἔχει καίρια σημασία εἶναι καί τό «τί», δηλαδή τό ἴδιο τό θέμα. Αὐτό εἶναι μεγάλο θέμα καί ἐδῶ ἁπλῶς τό ἔθιξα.

Δέν εἶμαι διδάσκων καθηγητής γιά νά γνωρίζω ἀπό προσωπική πείρα τά θέματα αὐτά, τό πῶς ἐφαρμόζονται στό Σχολεῖο, γι' αὐτό καί ἐρώτησα σχετικῶς ἕναν ἐπιστήμονα θεολόγο, ὁ ὁποῖος διδάσκει στήν Μέση Ἐκπαίδευση, τό Σχολεῖο του χαρακτηρίσθηκε ὡς πιλοτικό καί προέβη σέ διδακτικές ἐφαρμογές μέ βάση τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν τοῦ Γυμνασίου, ὕστερα ἀπό σχετική ἐπιμόρφωση καί, ἑπομένως, ἔχει σαφῆ γνώση τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ. Σᾶς μεταφέρω τίς γραπτές ἐντυπώσεις του.

«Ἡ θεματική ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία προτείνεται, μέ τήν ταυτόχρονη σύγκριση ἰδεολογιῶν, ὁμολογιῶν, θρησκειῶν δημιουργεῖ σοβαρά προβλήματα τόσο κατανόησης στά παιδιά ὅσο καί ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας.

Συγκεκριμένα, ἡ θεματική-κοινωνιολογική ἀνάλυση πού προτείνεται καταργεῖ τήν ἱστορική διάρθρωση τῆς ὕλης μέ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τήν ἀποσπασματικότητα τῆς θεματικῆς πραγμάτευσης.

Ἔπειτα, οἱ ὧρες πού προτείνονται γιά νά καλύψουν κάθε θέμα εἶναι λιγοστές σέ ἄμεση ἀναφορά μέ τήν προηγούμενη ἄγνοια τῶν ἱστορικῶν θεμελίων τοῦ ὑπό ἐξέταση θρησκευτικοῦ ζητήματος καί μέ δεδομένο ὅτι ζητούμενο εἶναι ἡ κριτική ἀποτίμηση πολλαπλῶν θρησκειῶν, ἰδεολογιῶν καί ὁμολογιακῶν διαφορῶν. Ἐνδεικτικά στήν Α΄ Γυμνασίου παιδιά σέ πολύ μικρή ἡλικία καλοῦνται σέ 3 δίωρα νά κατανοήσουν καί νά συγκρίνουν (!) Βουδισμό, Ταοϊσμό, Ἰνδουισμό καί Κομφουκιανισμό. Μάλιστα νά ἀναγνωρίζουν σύμβολα, μνημεῖα, ἱερά κείμενα, ἱερά πρόσωπα, νά ἐντοπίζουν τίς ἐπιδράσεις τῶν θρησκειῶν στήν τέχνη καί τόν πολιτισμό. Καί αὐτά σέ 5-6 ὧρες παιδιά 13 ἐτῶν, ἐνῶ στό Πανεπιστήμιο κάθε ἕνα ἀπό αὐτά διδάσκεται σέ διαφορετικό μάθημα ἐνίοτε καί ἑξάμηνο.

Αὐτονόητη συνέπεια ἐκτός ἀπό τήν ἀποσπασματικότητα εἶναι καί ἡ ἰσχυρή συσκότιση κάθε κατανόησης ἀπό τούς μαθητές, ἀφοῦ τούς ζητοῦνται πολλαπλά πράγματα χωρίς νά ἔχουν τά ἱστορικά θεμέλια νά τά κατανοήσουν. Μπορεῖ ἡ Ἐπιτροπή Ἐμπειρογνωμόνων νά ἐπιμένη στό ὅτι τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν εἶναι πρόγραμμα διαδικασίας, τό ὁποῖο προσαρμόζεται στό ἐπίπεδο κάθε τάξης, ὡστόσο οἱ τιθέμενοι ἐκπαιδευτικοί σκοποί καί στόχοι ἀφοροῦν κριτικές ἀποτιμήσεις φαινομένων, θρησκειῶν, ἰδεολογιῶν καί ἀκριβῆ γνώση ἐπιμέρους θεμάτων. Ἄρα ὁ διδάσκων δέν μπορεῖ νά μήν ὑπηρετήση τούς παραπάνω στόχους, οἱ ὁποῖοι γιά τούς παραπάνω λόγους

παραμένουν ἀναπόφευκτα ἀνολοκλήρωτοι.

Ἡ μόνη ἐξ αὐτῶν ἀναπόφευκτη συνέπεια εἶναι μιά προσέγγιση φαινομενολογική καί ἀβαθής, ἡ ὁποία περισσότερο παραπέμπει σέ τουριστική ξενάγηση παρά σέ μιά βαθιά κατανόηση καί γνώση. Διότι ὅταν π.χ. στήν Α΄Γυμνασίου σέ 5-6 διδακτικές ὧρες ζητούμενο εἶναι πέντε (5) αἰῶνες Χριστιανισμοῦ μέ θέματα ὅπως ἀρχαία Ἐκκλησία καί ἐκκλησιολογικές δομές, διωγμοί, μοναχισμός, χριστιανική ἀνθρωπολογία καί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, χωρίς καμμιά ἀπολύτως βάση στά θέματα Καινῆς καί Παλαιᾶς Διαθήκης, τότε τό μόνο πού μπορεῖ νά προλάβη κανείς νά πραγματευτῆ εἶναι κάποιες ἐλάχιστες ἐπιφανειακές διαπιστώσεις. Τό ἴδιο φυσικά συμβαίνει καί σέ περιπτώσεις ὅπως ἡ Β΄ καί Γ΄ Γυμνασίου, ὅπου ζητεῖται π.χ. ἀπό μαθητές μιά κριτική ἀποτίμηση ἑνός φαινομένου στίς θρησκεῖες, ἐνῶ δέν ἔχει προηγηθεῖ καμιά συστηματική καί ἱστορική πραγμάτευσή τους. Ἤδη οἱ μαθητές στήν Β΄ Λυκείου μέ τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν ἐκφράζουν τήν ἔντονη δυσφορία τους ἀπό τήν δυσκαταληψία τῆς θρησκειολογίας. Ἄς φανταστῆ κανείς τί θά γίνη, ἄν χωρίς προϋποθέσεις καί ἀποσπασματικά εἰσαχθοῦν κομμάτια θρησκειολογικά στίς ὑπόλοιπες τάξεις.

Τό πρόβλημα δέν εἶναι ἡ εἰσαγωγή τῆς πολυθρησκευτικότητας καί τῆς πολυπολιτισμικότητας στό πρόγραμμα ἐν εἴδει ἑνός θρησκευτικοῦ ἐγγραμματισμοῦ. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι συσσωρεύονται ὅλα μαζί ἀνοργάνωτα καί ἄτακτα, χωρίς καμιά ἄλλη λογική ἐκτός ἀπό τήν ὑποτιθέμενη θεματική ἀντιμετώπιση θρησκευτικῶν φαινομένων πού ἁρμόζει στήν ἡλικία καί τά ἐνδιαφέροντα τῶν παιδιῶν. Μιά ἱστορική θρησκειολογία θά ἦταν ὠφελιμότερη, ἐν προκειμένῳ θά ἦταν ἀσύγκριτα προτιμότερη, διότι δέν θά σύγκρινε τά πάντα μέ τά πάντα, ἀλλά ἀντ' αὐτοῦ θά προσέγγιζε μεθοδικά κάθε θρησκεία.

Ἐφ' ὅσον εἶναι αἴτημα τῶν καιρῶν ἡ εἰσαγωγή τῆς πολυθρησκευτικότητας καί τῆς πολυπολιτισμικότητας, κανείς δέν ἀρνεῖται τήν ὑλοποίηση τοῦ αἰτήματος. Ὡστόσο, μέ παιδαγωγικά εὔληπτο τρόπο καί λογική καί ἱστορική συγκρότηση τῶν γεγονότων.

Ἡ ἔμφαση στόν νέο τύπο προγράμματος ὡς προγράμματος διαδικασίας κατά τό ὁποῖο ὁ κάθε διδάσκων ὑλοποιεῖ μόνος του τήν διδασκαλία χωρίς παρουσία ἐγχειριδίου, καταργεῖ μιά μεθοδική καί ἐπιστημονική ἔκθεση τῆς ὕλης ἀπό εἰδικούς ἐπιστήμονες καί ἀφήνει στόν αὐτοσχεδιασμό καί τό φιλότιμο τοῦ διδάσκοντος τήν κατάρτιση τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων. Μέ ἀποτέλεσμα οἱ διδάσκοντες ὡς μή εἰδικοί σέ ἐπιμέρους ζητήματα νά ἀνατρέχουν στό διαδίκτυο, ὅπου μπορεῖ νά συναντήση κανείς κάθε εἴδους ἀνακρίβεια καί παραπληροφόρηση περί τῶν θεμάτων. Συνεπῶς, τό ἐγχειρίδιο εἶναι ἀπαραίτητο ὡς ὑποκείμενο στόν ἐπιστημονικό ἔλεγχο, καί ἀπό ἐκεῖ καί πέρα ὁ διδάσκων εἶναι ἐλεύθερος νά τό ἐμπλουτίση ἢ νά τό προσαρμόση ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου τῆς τάξης του.

Ἀντίθετα, δέν ἀναιρεῖται κανένα παιδαγωγικό πλεονέκτημα τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν μέ μιά ἱστορική καί κειμενική διάρθρωση τῆς ὕλης, ὅπως αὐτή ὑπάρχει στό ἰσχύον Πρόγραμμα. Μέ ἕναν μεθοδικό τρόπο μποροῦν νά ἐξετασθοῦν βῆμα πρός βῆμα ὅλα τά θρησκευτικά φαινόμενα, χρησιμοποιώντας κάθε τεχνική πού προσφέρει τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν. Ἐξάλλου βασική θέση τοῦ Προγράμματος εἶναι ὅτι τά πάντα μποροῦν νά διδαχθοῦν σέ ὅλους μέ προσαρμογή στό ἐπίπεδο τῶν μαθητῶν καί σπειροειδῶς ἐπαναλαμβανόμενα. Συνεπῶς, ἡ κριτική τοῦ παρόντος Προγράμματος ὅτι ὑποφέρει ἀπό ἀκαδημαϊσμό κατά τήν διάρθρωση τῆς ὕλης δέν εὐσταθεῖ».

Νομίζω ὅτι οἱ παρατηρήσεις αὐτές εἶναι καίριες καί σημαντικές.

3. Πρόταση γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος

Μετά τά ὅσα ἐκτέθηκαν πιό πάνω, θέλω νά προχωρήσω στήν πρότασή μου γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος.

Εἰσαγωγικά θέλω νά τονίσω ὅτι ὁ Σταῦρος Γιαγκάζογλου σ΄ε ἄρθρο του μέ τίτλο «Τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καί τό ζήτημα τῆς ἀπαλλαγῆς» μεταξύ ἄλλων γράφει:

«Τό ὑφιστάμενο μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ὅπως καί οἱ γενικότεροι προσανατολισμοί καί οἱ ἐπιλογές τῆς δημόσιας ἐκπαίδευσης, πέρασε ἀπό διάφορες φάσεις, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν εἶναι πλέον μονοφωνικό ἢ κατηχητικό ἢ αὐστηρά ὁμολογιακό. Σήμερα τείνει σταθερά νά εἶναι ἕνα μάθημα ἀνοικτό, πλουραλιστικό καί ἀνεκτικό πρός τίς ἄλλες χριστιανικές ὁμολογίες ἀλλά καί τίς ἄλλες θρησκεῖες μέ γνωσιακό καί παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Ὡς ἐκ τούτου, τό ὑφιστάμενο μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν συνιστᾶ γνωριμία μέ τά μορφωτικά ἀγαθά, τίς ἀξίες καί τόν πολιτισμό πού διαμόρφωσε ὁ Χριστιανισμός καί ἡ ὀρθόδοξη παράδοση, ἐνῶ παράλληλα διδάσκεται τό θρησκευτικό φαινόμενο γενικά καί οἱ μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις τῶν λαῶν. Ἀκόμη, στό πλαίσιο τοῦ μαθήματος, τά κοινωνικά καί ὑπαρξιακά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου προσεγγίζονται μέ πνεῦμα διαλόγου, ἐλευθερίας καί καταλλαγῆς, χωρίς ὁμολογιακή ἐμμονή, κατηχητισμό, φανατισμό ἢ μισαλλοδοξία. Μέ ἄλλα λόγια, τό σύγχρονο μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν βοηθᾶ στήν κατανόηση τῆς παράδοσης καί ἐκφράζει τόν θρησκευτικό πολιτισμό μας μέ σεβασμό πρός κάθε ἑτερότητα».

Φυσικά, ὅπως ὁ ἴδιος ὑποστηρίζει, πρέπει νά ὑπάρξουν «προοπτικές περαιτέρω ἀλλαγῆς τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν».

Ἐπίσης, ἡ Πανελλήνιος Ἕνωσις Θεολόγων σέ πρόσφατη ἀναφορά της πρός τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος καί τούς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας (7-10-2015) μεταξύ ἄλλων γράφει:

«Ἡ ΠΕΘ δέν εἶναι ἀντίθετη μέ τή διδασκαλία τῶν θρησκειῶν στό ἑλληνικό σχολεῖο σέ ἡλικιακό καί πνευματικό στάδιο, πού μπορεῖ αὐτές νά γίνουν κατανοητές ἀπό τούς μαθητές, χωρίς τόν κίνδυνο τῆς σύγχυσης. Ὡστόσο, ὑποστηρίζει ὅτι θά πρέπει νά ὑπάρχει ξεκάθαρη διάκριση ἀνάμεσα στήν βιωματική διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς πίστης ἀπό τήν μία καί στήν πληροφόρηση τῶν μαθητῶν, γενικά, γιά τό θρησκευτικό φαινόμενο καί τήν ἱστορία τῶν θρησκειῶν ἀπό τήν ἄλλη. Ἀπαραίτητη καί ἀπαραβίαστη προϋπόθεση, ἐπίσης, γιά τήν διδασκαλία τῶν θρησκειῶν θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἡ μεθοδική ἐξέταση καί ἔρευνα κάθε θρησκείας ξεχωριστά καί ὄχι ὅλων μαζί στήν κάθε ὥρα διδασκαλίας, μέ τήν μορφή τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ…».

Ἑπομένως, ἀπ’ ὅλες τίς κατευθύνσεις τονίζεται ὅτι σέ κάποια σημεῖα πρέπει νά γίνουν ἀλλαγές καί βελτιώσεις τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ὅπως διδάσκεται σήμερα. Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική κινεῖται ἡ πρότασή μου.

Νομίζω ὅτι ἡ ἐπίλυση τοῦ θέματος πρέπει νά ἔχη ὡς βάση τό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν, τό ὁποῖο θά τό βελτιώση περισσότερο ἐνισχύοντας τά θρησκειολογικά στοιχεῖα πού ἔχει καί μπορεῖ ν΄α γίνη κατά κάποιον τρόπο σύνδεση τῶν δύο διϊσταμένων προτάσεων μέ τήν προϋπόθεση ὅτι δέν θά ἀντιβαίνη στίς ἀποφάσεις τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων.

Ἡ βάση τῆς προτάσεως εἶναι ὅτι σέ κάθε βιβλίο κάθε τάξεως τοῦ ἰσχύοντος Προγράμματος Σπουδῶν, ἀπό τίς περίπου 30 ἑνότητες οἱ ἕξι ἀπό αὐτές ἤτοι ποσοστό 20% νά ἀφιερώνωνται στά ἄλλα Θρησκεύματα καί τίς ἄλλες Ὁμολογίες σέ σχέση μέ τήν θεματολογία τους. Αὐτό, ὅμως, θά γίνεται πρός τό τέλος τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ μαθητές, τῶν ὁποίων ἡ πλειοψηφία ἀνήκει στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, θά ἀποκτοῦν βάσεις καί μετά θά ἔχουν τήν δυνατότητα νά ἐπεκτείνωνται σέ ἄλλους θρησκευτικούς χώρους. Ἀκόμη, αὐτό θά βοηθήση καί τούς μαθητές ἄλλων

Θρησκευμάτων νά ἀποκτοῦν γνώση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας στήν ὁποία διαβιοῦν, ἀφοῦ μάλιστα αὐτή ἡ χώρα δέν τούς περιφρονεῖ, διότι διδάσκονται καί τά δικά τους θρησκεύματα στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

Μελετώντας ὅλα αὐτά καί συζητώντας μέ καθηγητή θεολόγο πού «παλεύει» μέσα στήν τάξη νά κάνη καλά τό ἔργο του μέ ὑπευθυνότητα, γιά τό πῶς μπορεῖ νά γίνη μιά τέτοια ἐπεξεργασία καί διάρθρωση στό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν, διαμορφώσαμε τήν ἑξῆς πρόταση, μέ βάση τά βιβλία πού διδάσκονται σήμερα:

Α΄ Γυμνασίου: Παλαιά Διαθήκη (Γριζοπούλου-Καζλάρη)

Στό βιβλίο κεντρικός ἄξονας εἶναι οἱ κειμενικές παραθέσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Θά βελτιωνόταν ἂν παρέθετε ἐκτενέστερα τά κείμενα, ἀντί νά τά ἀφηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου. Θά μποροῦσε στίς τελευταῖες ἑνότητες καί ὁπωσδήποτε αὐτόνομα καί ξεχωριστά νά τεθοῦν δυό παράλληλες θρησκειολογικές θεωρήσεις α) τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί β) τοῦ Ἰσλάμ σέ ἀναφορά μέ τήν Παλαιά Διαθήκη, οὕτως ὥστε νά μήν δημιουργῆται σύγχυση στό μυαλό τῶν παιδιῶν ἀπό τίς ὑποτιθέμενες θρησκειολογικές συγκρίσεις. Ὁ σκοπός τῆς παράθεσης τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τοῦ Ἰσλάμ ἀφορᾶ τήν πρόσληψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί τήν διαμόρφωση τῆς θεολογίας τῶν ἐν λόγῳ θρησκειῶν μέσα ἀπό αὐτήν τήν πρόσληψη.

Τό βιβλίο αὐτή τήν στιγμή ἔχει 30 ἑνότητες. Οἱ ἕξι (τό 20 %) ἀπό αὐτές μποροῦν νά ἀφιερωθοῦν στά ἄλλα δυό θρησκεύματα. Οὕτως ἢ ἄλλως ἡ Παλαιά Διαθήκη δέν εἶναι ἀποκλειστικό κτῆμα τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά νά κατηγορηθοῦν οἱ Θεολόγοι ὅτι διδάσκουν μονομερῶς τά τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Β΄ Γυμνασίου: Καινή Διαθήκη (Τσανανᾶς-Μπάρλος)

Ἴσως εἶναι τό καλύτερο βιβλίο καί τῶν ἕξι τάξεων, κατά τίς ἀπόψεις τῶν διδασκόντων. Τό κύριο πλεονέκτημά του εἶναι ἡ παράθεση αὐτουσίου τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Στό σύνολο 35 ἑνοτήτων θά μποροῦσαν νά παρατεθοῦν ἴσως τά νευραλγικά σημεῖα ὀρθοδοξίας, ρωμαιοκαθολικισμοῦ καί προτεσταντισμοῦ. Αὐτό καλύτερα νά γίνη πάλι στό τέλος τοῦ βιβλίου γιά νά μήν ἐπικρατήση ἡ σύγχυση. Πρῶτα ἂς μποῦν οἱ μαθητές στίς πηγές καί κατόπιν στήν ἑρμηνεία τους.

Γ΄ Γυμνασίου: Ἐκκλησιαστική Ἱστορία (Καραχάλιας-Μπράτη-Φίλιας-Πασσάκος)

Μᾶλλον εἶναι τό δυσκολότερο βιβλίο ὅλων τῶν τάξεων ἐξαιτίας τοῦ ἔντονου δοκιμιακοῦ του ὕφους. Τά παιδιά ἔχουν ἄγνωστες λέξεις σέ κάθε πρόταση. Ἡ δέ δοκιμιακή σύνταξη τό καθιστᾶ στά παιδιά κάπως ἀκατάληπτο.

Προτείνεται, χωρίς νά ἀλλάξη ἡ θεματική του, νά παρατεθοῦν πολύ περισσότερες πηγές στήν νεοελληνική, οἱ ὁποῖες σέ κάθε περίπτωση εἶναι ἀσύγκριτα πιό βιωματικές καί εὔληπτες. Παραδείγματα: Ἐκτενῆ παραθέματα ἀπό τίς Πράξεις Ἀποστόλων γιά τήν πρώτη Ἐκκλησία καί τήν ἱεραποστολή, συναξάρια μαρτύρων, διατάγματα αὐτοκρατόρων, θεολογικά κείμενα Πατέρων, ὅροι τῶν Συνόδων, κείμενα τῶν φράγκων καί δυτικῶν (Ἀνσέλμου, Λούθηρου, Αὐγουστίνου, Ἀκινάτη).

Μέ βάση αὐτά μπορεῖ νά γίνη μιά ἐκτενής ἀποτίμηση στό τέλος τοῦ βιβλίου γιά τά πολιτιστικά θεμέλια τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, ὅπως καί γιά τίς ἀφορμές πού ἔδωσαν αὐτά τά κείμενα στήν πολεμική τοῦ Διαφωτισμοῦ ἀπέναντι στήν Ἐκκλησία σέ Εὐρώπη καί Ἑλλάδα. Ἐδῶ μπορεῖ νά ἀναπτυχθῆ ἡ πολιτιστική τροπή τῆς Εὐρώπης τούς τελευταίους 2-3 αἰῶνες μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης καί συχνά ἀντιθετικά μέ τήν θρησκεία.

Α΄ Λυκείου: Ὀρθόδοξη Πίστη καί Λατρεία (Γκότσης – Μεταλληνός – Φίλιας)

Τό βιβλίο εἶναι ἀρκετά ἐξειδικευμένο γιά τούς καιρούς μας. Τό βιβλίο θεωρεῖ δεδομένο ὅτι ἀπευθύνεται σέ Χριστιανούς κατηχούμενους καί αὐτό πλέον μοιάζει γιά μειονέκτημα. Χρησιμοποιεῖ πολύ ἐκφράσεις τύπου "Ὁ Χριστός μας", "Ἡ θρησκεία μας", ἐνῶ πλέον οἱ ἐκκλησιαζόμενοι μαθητές εἶναι μειοψηφίες, μέ τόν ἀριθμό τῶν ἀλλοδαπῶν νά φθάνη στό 40% κάποιες φορές.

Ἴσως θά πρέπει μέ βάση τήν δογματική διδασκαλία νά καταρτισθῆ ἡ δομή τῶν Μυστηρίων, καί μέ βάση τήν δογματική τῶν ἄλλων Ὁμολογιῶν νά παρατεθοῦν οἱ ὅποιες λατρεῖες αὐτῶν. Τέλος μπορεῖ νά γίνη μιά θρησκειολογική παράθεση δογμάτων καί λατρείας στίς τελευταῖες ἑνότητες.

Β΄ Λυκείου: Χριστιανισμός καί Θρησκεύματα (Μόσχος-Δρίτσας-Παπαλεξανδρόπουλος)

Τό βιβλίο αὐτό θεωρεῖται πολύ δύσκολο ἀπό τούς μαθητές, ὡστόσο παραμένει πολύτιμο καί βαθύ στήν πραγμάτευση τῶν θεμάτων. Θά μποροῦσε νά ἐνισχυθῆ κειμενικά.

Πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι θά μποροῦσε ἡ ὕλη τῆς Β΄ Λυκείου νά διδαχθῆ στήν Α΄ Λυκείου καί τῆς Α΄ Λυκείου νά περάση στήν Β΄ Τάξη. Αὐτό ἔχει τό μειονέκτημα τοῦ μικρότερου τῆς ἡλικίας ΚΑΤΑ ΕΝΑ ΕΤΟΣ, ἀλλά τό τεράστιο πλεονέκτημα ὅτι ὅλα τά παιδιά στήν Α΄ Λυκείου δίνουν βάρος σέ ὅλα τά μαθήματα καί δέν ἔχει ξεκινήσει ἡ προετοιμασία τῶν πανελληνίων, ὅπως γίνεται κατά τήν Β΄ Λυκείου, ὅπου κάθε μή πανελλαδικῶς ἐξεταζόμενο περνάει στό περιθώριο. Ἔτσι εὔκολα θά γίνη καί ἡ μετάβαση ἀπό τό δόγμα στίς μορφές Λατρείας.

Γ΄ Λυκείου: Χριστιανική Ἠθική (Μπέγζος – Παπαθανασίου)

Τό βιβλίο ὑποφέρει ἀπό τόν ἐκτενῆ δοκιμιακό λόγο. Τά θρησκευτικά στήν Γ΄ Λυκείου εἶναι μόνο μιά ὥρα καί δεδομένου ὅτι οἱ μαθητές στό σπίτι δέν διαβάζουν ποτέ λόγῳ πανελληνίων, ὅλη ἡ ἐργασία ἀναγκαστικά γίνεται στό Σχολεῖο. Κρίνεται σκόπιμο νά πολλαπλασιαστοῦν οἱ πηγές τῆς Ἠθικῆς καί οἱ μαθητές μέ τόν καθηγητή νά τίς χειριστοῦν κατά τό δοκοῦν, ἀντί νά παρατίθεται ἕνα ἐκτενές δοκίμιο ἕτοιμων ἀπαντήσεων.

Ὕστερα ἀπό ὅλα αὐτά νομίζω ὅτι μελετώντας οἱ μαθητές τῆς Α΄ Γυμνασίου τήν Παλαιά Διαθήκη, θά ἔχουν τήν δυνατότητα νά δοῦν πῶς ἑρμηνεύεται ἀπό τόν Χριστιανισμό, τόν Ἰουδαϊσμό καί τόν Ἰσλαμισμό• οἱ μαθητές τῆς Β΄ Γυμνασίου θά δοῦν πῶς ἡ Καινή Διαθήκη ἑρμηνεύεται ἀπό τήν Ὀρθοδοξία καί τίς ἄλλες Ὁμολογίες• οἱ μαθητές τῆς Γ΄ Γυμνασίου θά διαπιστώσουν πῶς ἡ ἐκκλησιαστική ἱστορία ἀναπτύχθηκε ἐν μέσῳ ποικίλων ἰδεολογιῶν καί θρησκευτικῶν ρευμάτων• οἱ μαθητές τῆς Α΄ Λυκείου θά καταλάβουν πῶς λατρεύεται ὁ Θεός σέ ὅλες τίς θρησκεῖες, κατ' ἐξοχήν ὅμως στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία• καί οἱ μαθητές τῆς Β΄ καί Γ΄ Λυκείου θά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά ἐξετάσουν πῶς οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν Θρησκειῶν καί Ὁμολογιῶν μποροῦν νά ἀνταποκριθοῦν στίς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς.

Γιά τήν πρόταση αὐτή κανένα ἀπό τά πλεονεκτήματα πού προσφέρει τό κάθε ἕνα ἀπό τά δύο Προγράμματα δέν ἀναιρεῖται, διότι: Πρῶτον, δημιουργεῖται μιά ἱστορική καί χρονολογικά ἐκτενής ἀναλυτική συγκρότηση τῶν θρησκευτικῶν φαινομένων. Δεύτερον, ἀξιοποιεῖται κάθε δυνατή παιδαγωγική μέθοδος τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης. Καί, τρίτον, ὁ διδάσκων ἔχοντας μιά μεθοδική – ἀναλυτική, ἱστορικοφιλολογική βάση μπορεῖ νά προσαρμόση τό μάθημα στό ἐπίπεδο τῆς τάξης του καί νά χρησιμοποιήση ὅ,τι μέσα διδασκαλίας θεωρεῖ καταλληλότερα.

Ἕνα τέτοιο μάθημα θά μποροῦσαν νά παρακολουθοῦν ὅλοι οἱ μαθητές, ἐκτός ἀπό τούς ἄθρησκους καί ἄθεους, οἱ ὁποῖοι θά ἤθελαν νά ἀπαλλαγοῦν, καί αὐτό τούς τό ἐπιτρέπει ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία.

Ὁ Νομικός Σύμβουλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Θεόδωρος Παπαγεωργίου σέ ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο του μέ τίτλο «Νόμιμοι λόγοι ἐξαίρεσης ἀπό τήν παρακολούθηση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν», τό ὁποῖο πρόκειται προσεχῶς νά δημοσιευθῆ, κάνει ἀνάλυση τοῦ ἰσχύοντος

Συντάγματος καί τῆς νομοθεσίας ὡς πρός τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὡς κριτηρίου ἀπαλλαγῆς, παρουσιάζει δέ τά σύγχρονα πορίσματα ἀπό τήν νομολογία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ὡς πρός τόν νόμιμο λόγο ἐξαίρεσης καί ὑποστηρίζει ὅτι τελικά μποροῦν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν γιά λόγους θρησκευτικῆς συνείδησης, οἱ ὁποῖοι ὁρίζονται, ὅπως ἔχει ἀποφανθῆ σχετικῶς τό Διοικητικό Ἐφετεῖο Χανίων, πού εἴδαμε πιό πάνω.

Ἄλλη πρόταση-λύση, πρός τό παρόν, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἄν μερικοί ἐπιμείνουν στό νά εἰσαχθῆ ἕνα διαθρησκειακό συγκριτικῆς θρησκειολογίας μάθημα Θρησκευτικῶν, τότε θά συμβοῦν τρία γεγονότα.

Πρῶτον, θά κινοῦνται ἔξω ἀπό τό Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τίς ἑρμηνευτικές ἀποφάσεις τῶν Ἑλληνικῶν Δικαστηρίων, ἀλλά καί τῆς Εὐρωπαϊκῆς πρακτικῆς.

Δεύτερον, οἱ ἄθεοι καί οἱ ἄθρησκοι καί πάλι θά ζητήσουν ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, γιά τούς δικούς τους λόγους καί ἐπειδή θά διδάσκεται ἀπό ἕναν ὀρθόδοξο θεολόγο.

Τρίτον, οἱ ἑτερόδοξοι καί ἑτερόθρησκοι θά ζητήσουν ἀπαλλαγή ἀπό ἕνα τέτοιο μάθημα, τό ὁποῖο θά ἔχη συγκρητιστικό περιεχόμενο καί μάλιστα θά διδάσκεται καί ἀπό ἕναν Ὀρθόδοξο θεολόγο, καί

Τέταρτον, θά ζητήσουν ἐπί πλέον καί οἱ Ὀρθόδοξοι γονεῖς τῶν μαθητῶν νά ἀπαλλάσσωνται τά παιδιά τους ἀπό ἕνα τέτοιο διαθρησκειακό μάθημα, γιά λόγους «θρησκευτικῆς συνειδήσεως», ὥστε νά μή ἀμβλυνθῆ τό ὀρθόδοξο κριτήριο στά παιδιά τους.

Ἑπομένως, οὕτως ἤ ἄλλως, μιά τέτοια ἐνέργεια θά συντελέση ὥστε τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν νά καταργηθῆ ἀπό τά Σχολεῖα ἐν τοῖς πράγμασιν. Αὐτό εἶναι φοβερό, ἐκτός κι ἄν κάποιοι τό ἐπιθυμοῦν.

4. Ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν

Νομίζω ὅτι ἐάν τά προγράμματα καταρτισθοῦν σύμφωνα μέ τήν πρόταση πού ἐξέθεσα καί οἱ διδάσκοντες θεολόγοι εἶναι κατάλληλοι φορεῖς τῆς ἀγωγῆς, τότε δέν θά ὑπάρχη ἡ τάση νά ζητοῦν οἱ γονεῖς καί οἱ μαθητές τήν ἀπαλλαγή τους ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μπορεῖ νά ἰσχύση, ὅταν συντρέχουν δύο ὅροι.

Ὁ πρῶτος ὅρος, ὅταν δηλώνεται ἀπό τούς μαθητές ἤ τούς γονεῖς τους ὅτι οἱ μαθητές θέλουν νά ἀπαλλαγοῦν γιά λόγους θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἐπειδή εἶναι «ἑτερόδοξοι, ἑτερόθρησκοι καί ἄθεοι ἤ ἄθρησκοι», ὅπως ἐπιτάσσει ἡ νομολογία τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων.

Ὁ δεύτερος ὅρος εἶναι ὅσοι ζήτησαν νά ἀπαλλαγοῦν, θά πρέπει νά διδαχθοῦν ἄλλο μάθημα, τό ὁποῖο θά ἀναφέρεται στόν πολιτισμό τῆς χώρας. Στό πολιτιστικό αὐτό μάθημα θά ἔχουν τήν δυνατότητα οἱ μαθητές νά μάθουν τό πολιτιστικό πλαίσιο στό ὁποῖο ἐντάσσονται. Αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο, γιατί ὅταν κανείς δέν δέχεται τόν κοινωνικό χῶρο στόν ὁποῖον ζῆ, μέ τήν ὅλη πολιτιστική του δομή, τότε θά ἀπωθηθῆ στό λεγόμενο περιθώριο τῆς κοινωνίας.

Ὅταν κάνουμε λόγο γιά περιθώριο τῆς κοινωνίας ἐννοοῦμε τά διάφορα γκέτο, οἱ κοινότητες πού βρίσκονται σέ κατάσταση κοινωνικῆς μειονεξίας, ὁ «ἐξω-κοινωνικός χῶρος», ὅσοι βρίσκονται σέ «κοινωνικό ἀποκλεισμό», καί γενικά περιθωριακός ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος πού εἴτε μέ τήν θέλησή του εἴτε χωρίς αὐτήν, ἀπομακρύνεται ἀπό τήν κοινωνία ἤ ὁ τρόπος παραγωγῆς τόν πετάει ἔξω ἀπό

τήν κοινωνία ἔστω γιά λίγο χρονικά διάστημα (Ἀριστείδης Βαρριᾶς, Περιθωριακότητα καί Ἐκκλησία).

Βέβαια, μερικοί ἰσχυρίζονται ὅτι γιά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, δέν θέλουν νά ἐκφράσουν τήν θρησκευτική ἤ ἀθεϊστική τους συνείδηση γιά νά προστατευθοῦν, γι' αὐτό ζητοῦν τήν ἀπαλλαγή τους, χωρίς νά προσδιορίζουν τά ἰδεολογικά πιστεύματά τους.

Ὅμως, τό ἐπιχείρημα αὐτό δέν εὐσταθῆ γιά δύο σοβαρούς λόγους.

Ὁ πρῶτος λόγος, σύμφωνα μέ τόν Εὐάγγελο Βενιζέλο, εἶναι ὅτι σέ κάθε εὐνομούμενη Πολιτεία ὑπάρχουν πολλές περιπτώσεις, στίς ὁποῖες ἐπιτρέπεται καί ἐπιβάλλεται «ἡ γνωστοποίηση τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀτόμου πρός τό κράτος». Αὐτές οἱ γνωστοποιήσεις εἶναι «πολύ συχνά ἀναγκαῖες γιά τήν ἀτομική ἤ ὁμαδική ἄσκηση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, εἴτε ὡς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, εἴτε ὡς ἐλευθερίας τοῦ θρησκευτικοῦ συνεταιρισμοῦ, εἴτε ὡς ἐλευθερίας τῆς λατρείας».

Μερικά παραδείγματα μέ τά ὁποῖα ὁ πολίτης γνωστοποιεῖ τίς θρησκευτικές του πεποιθήσεις εἶναι ἡ δήλωση μή ἐκπλήρωσης «τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων γιά λόγους συνειδησιακῆς ἀντίρρησης» πού τεκμηριώνεται• ἡ δήλωση καί τέλεση θρησκευτικοῦ γάμου, «ἐφόσον αὐτή καταχωρίζεται ἀπό τήν ἁρμόδια κρατική ἀρχή καί ἔχει ἔννομες συνέπειες»• ἡ δήλωση σέ ὁρισμένα εὐρωπαϊκά κράτη σέ ποιά ἐκκλησία ἀνήκει ἕνας πολίτης πού ἔχει σχέση μέ τήν φορολογία• ἡ δήλωση γιά τό ὄνομα ἑνός ἀνθρώπου καί ἡ ἀλλαγή τοῦ ὀνόματος «λόγῳ ἀλλαγῆς θρησκευτικῶν πεποιθήσεων», ἀλλά καί ἡ ἀμφίεση ὅταν τό κράτος τηρεῖ φωτογραφικό ἀρχεῖο• ἡ αἴτηση τῶν μελῶν «μιᾶς θρησκευτικῆς συσσωμάτωσης» γιά τήν ἵδρυση ναοῦ ἤ εὐκτηρίου οἴκου• ἡ ζήτηση ἀδείας γιά ἵδρυση ραδιοφωνικοῦ ἤ τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ• ἡ ἵδρυση θρησκευτικοῦ σωματείου καί ἡ ἐγγραφή στά βιβλία τοῦ Πρωτοδικείου τῆς ἕδρας του ἤ ἡ σύσταση ἱδρύματος θρησκευτικοῦ χαρακτήρα μέ τήν ἔκδοση Προεδρικοῦ Διατάγματος.

Γενικά, «ἡ δήλωση τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων πρός κρατική ἀρχή εἶναι σέ ἀρκετές περιπτώσεις στοιχεῖο ἀναγκαῖο γιά τήν θετική προστασία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἰδίως ὅταν οἱ φορεῖς ἄσκησής της συνιστοῦν μειονότητα σέ σχέση μέ τήν ἐπικρατοῦσα θρησκεία, ἀλλά καί ὄχι μόνον».

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι ὅτι ὁ φόβος νά ὑποστοῦν οἱ μαθητές διάφορες συνέπειες, ἐάν ἀποκαλύψουν τό θρήσκευμά τους, δηλώνει τήν ὕπαρξη ἑνός Κράτους πού δέν λειτουργεῖ μέ δημοκρατικό τρόπο. Μιά καλῶς εὐνομούμενη Δημοκρατία προστατεύει τούς πολίτες της, ἀκόμη καί αὐτούς πού ἀποτελοῦν μειοψηφία, μέ τούς θεσμούς, τούς νόμους, ὁπότε δέν πρέπει νά ὑφίσταται κίνδυνος καταδιώξεως ἤ καταπατήσεως τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Ἄλλωστε, ἐμεῖς στήν Ἑλλάδα ἔχουμε δώσει δείγματα, ἀκόμη καί σέ δύσκολες περιστάσεις, ὅτι εἴμαστε εὐαίσθητοι σέ κάθε ξένον, πρόσφυγα, μετανάσταση, ἀλλόθρησκο καί ἀλλόδοξο καί προστατεύουμε τά δικαιώματά τους τό νά πιστεύουν καί νά λατρεύουν σύμφωνα μέ τίς ἀτομικές τους πεποιθήσεις. Ἐάν παρατηρήθηκαν διάφορες ἐκτροπές, αὐτό εἶναι ἐξαίρεση τοῦ κανόνος.

Μακαριώτατε,

ἀγαπητοί ἀδελφοί

Μέ τήν εἰσήγησή μου αὐτή δέν φιλοδόξησα νά ἐξαντλήσω τό θέμα τοῦ περιεχομένου καί τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ἀλλά νά θίξω μερικές πλευρές του. Κυρίως ἐκεῖνο πού ἤθελα νά τονίσω εἶναι ὅτι θά πρέπει νά ὑπερβοῦμε τίς ἀντιπαλότητες, νά βροῦμε μιά λύση, ἡ ὁποία νά συγκεράση τίς δύο ἀντίθετες πλευρές.

Ἡ πρότασή μου, λοιπόν, εἶναι νά ἐπικεντρωθῆ τό ἐνδιαφέρον στό τρέχον Πρόγραμμα Σπουδῶν μέ τήν δική του θεματική μεθοδολογία, στό ὁποῖο ὅμως νά γίνουν μερικές βελτιώσεις, ἐντάσσοντάς το στά σύγχρονα παιδευτικά δεδομένα, ὁπότε νά εἰσαχθοῦν σέ κάθε βιβλίο –ὄχι σέ κάθε μάθημα– μερικά κεφάλαια θρησκειολογικά, ἀνάλογα μέ τήν θεματολογία τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ ὅμως δοθῆ προτεραιότητα στήν ὀρθόδοξη παράδοση, τήν ὁποία ἀκολουθεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἀλλά καί νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἐφαρμογές καί τά καλά στοιχεῖα τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν.

Αὐτή ἡ πρόταση εἶναι σύμφωνη μέ τό Σύνταγμα, τίς ἀποφάσεις τῶν Ἀνωτάτων Διοικητικῶν Δικαστηρίων τῆς Χώρας μας καί τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Ὡστόσο, μόνον οἱ ἑτερόδοξοι, ἑτερόθρησκοι καί οἱ ἄθρησκοι ἔχουν τό συνταγματικό δικαίωμα νά ζητήσουν ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, γιά λόγους θρησκευτικῆς συνειδήσεως, μέ τήν ὑποχρέωση ὅμως νά διδαχθοῦν ἄλλο μάθημα.–

© 2015 Ἱερὰ Μητρόπολις Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου